
KOHTAAMISIA HYVINVOINNIN KENTÄLLÄ

- Moniammatillisesta opiskelusta valmiuksia yhteistyöhön

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu 20.5.2010

Elina Kemmo

Annukka Lipponen

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Hämeenlinna

Työn nimi KOHTAAMISIA HYVINVOINNIN KENTÄLLÄ
- Moniammatillisesta opiskelusta valmiuksia yhteistyöhön

Tekijät Elina Kemmo & Annukka Lipponen

Ohjaava opettaja Paula Rantamaa & Heli Kemppinen

Hyväksytty _____ . _____ . 20 _____

Hyväksyjä

HÄMEENLINNA
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Tekijät	Elina Kemmo, Annukka Lipponen	Vuosi 2010
Työn nimi	KOHTAAMISIA HYVINVOINNIN KENTÄLLÄ - Moniammatillisesta opiskelusta valmiuksia yhteistyöhön	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli tutkia moniammatillisesti toteutetun opintokokonaisuuden vaikutuksia Hämeen ammattikorkeakoulun hyvinvointialojen opiskelijoiden valmiuksiin työskennellä moniammatillisesti.

Työn taustateorioina ovat holistinen ihmiskäsitys sekä kulttuurin vaikutukset ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Tämän tutkimuksen mukaan holistista, eli kokonaisvaltaista hahmottamisen tapaa voidaan pitää hyvinvointipalvelujen tieteenfilosofisena lähtökohtana.

Tutkimus toteutettiin Webropol-ohjelmalla laaditulla kyselyllä Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ – opintokokonaisuuteen osallistujille. Opintokokonaisuuteen osallistui yhteensä 15 opiskelijaa, sosiaalialan, hoitotyön sekä ohjaustoiminnan koulutusohjelmista. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavaa analyysimenetelmää käyttäen.

Tuloksina voidaan todeta, että monialaisesti toteutettu opintokokonaisuus kehitti osallistujien moniammatillisuudessa tarvittavia valmiuksia, ennen kaikkea vuorovaikutukseen perustuvien opetusmenetelmien kautta. Osallistujat kokivat oman ja muiden alojen työnkuvien selkiytyneen, sekä hoitotyön kokonaisuuden hahmottuneen näkökulmien laajentumisen kautta. Hyvinvointialojen monialaisen opetuksen kehittäminen oli myös tutkimuksen yhtenä näkökulmana. Tuloksista voidaan päätellä että hyvinvointialojen yhteinen opiskelu lisää myös kulttuuristen menetelmien ja ohjaustoiminnan tunnettavuutta.

Avainsanat ammatillinen kasvu, kulttuuri, koulutus, moniammatillisuus, yhteistyö

Sivut 36 s. + liitteet 4 s.

HÄMEENLINNA

The Degree Programme in Crafts and Recreation

Authors Elina Kemmo, Annukka Lipponen **Year** 2010

Subject of Bachelor's thesis ENCOUNTERS IN THE FIELD OF SOCIAL AND HEALTH CARE – Preparing for Co-operation through Multi-professional Studies

ABSTRACT

The most essential purpose of this bachelor's thesis was to examine the effects of multi-professional studies on students' co-operation skills. The theoretical part of this study clarifies the background theories of the holistic conception of human being and the empowering effects and benefits of cultural methods and activities as part of individual's wellbeing.

The data for this survey were collected using the Webropol program. Altogether 15 students from the Degree Programmes in Social Services, Nursing and Crafts and Recreation attended a course on multi-professional work and also participated in this survey. The data were analysed using content analysis.

The results indicated that the students who participated in this particular course felt that it clarified both their own professional role and the roles of other professionals in the field of well-being. The participants also felt that their co-operation skills improved during the course, due to methods focusing on interaction. The development of multi-professional studies within the degree programmes in question was also one of the main aims of this study. As a result it can be concluded that multi-professional studying also enhances the knowledge of the potentials and benefits of culture as part of well-being and health promotion.

Keywords culture, professional growth, education, multi-professionalism, co-operation

Pages 36 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Ihmiskäsityksiä ihmistyön taustalla	3
2.2	Ihminen kulttuurissa	5
2.3	Kulttuurin voima	6
2.4	Kulttuurin vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen.....	7
2.5	Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-20149	
3	MUUTTAVA TYÖELÄMÄ JA MONIAMMATILLISUUS.....	13
3.1	Ammatillinen asiantuntijuus on jaettua asiantuntijuutta	13
3.2	Moniammatilliset yhteistyövalmiudet.....	14
3.3	Ammatillinen kasvu opiskeluaikana	15
4	”TOIMINTAKYKYÄ EDISTÄVÄ MONIAMMATILLINEN TYÖ” – OPINTOKOKONAISUUS.....	17
4.1	Tutkimusympäristön kuvaus	17
4.2	Tutkimuskysymykset	19
5	TUTKIMUKSEN KULKU	19
5.1	Kyselyn valinta aineistonkeruumenetelmäksi	20
5.2	Kysymysten laadinta ja Webropol-ohjelman käyttö	20
5.3	Kyselyn toteuttaminen.....	21
5.4	Aineiston analysointi.....	22
5.5	Teoriaohjaava sisällönanalyysi	23
6	TULOKSET	25
6.1	Vaikutukset ammatti-identiteettiin.....	25
6.2	Vaikutukset käsityksiin muista	26
6.3	Vaikutukset yhteistyövalmiuksiin.....	27
6.4	Opiskelijoiden kommentteja opetuksen toteuttamisesta	27
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISIDEAT	28
7.1	Moniammatillisen opiskelun hyödyt.....	29
7.2	Kehittämisenäkökohtia ohjaustoiminnan näkökulmasta.....	29
8	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET	33
LIITE 1	SAATEKIRJE 8.12.2009	
LIITE 2	KYSELYLOMAKE – OSA 1	
LIITE 3	KYSELYLOMAKE – OSA 2	
LIITE 4	OTE ANALYYSISTÄ	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön alulle panevana voimana oli halu tuoda esiin ohjaustoiminnan artenomien työn merkittävyyttä. Ohjaustoiminnan artenomien työväliseen sosiaali- ja terveysalan kentällä on kulttuurin voima hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä. Tausta-ajatuksenamme oli tutkia millä tavoin monialaisesti toteutettu opintokokonaisuus lisää alamme tunnettuutta muiden hyvinvointialojen opiskelijoiden keskuudessa.

Olemme molemmat osallistuneet tutkimuksemme kohteena olevaan ”Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ” -opintokokonaisuuteen. Opintokokonaisuus on HAMK:n Hyvinvoinnin koulutus ja tutkimuskeskuksen järjestämää hyvinvoinnin koulutusohjelmille suunnattua yhteistä opetustarjontaa. Hyvinvoinnin osaamiskeskittymään kuuluvat sosiaali- ja hoitotyö, ja vuodesta 2006 alkaen myös ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Koimme kyseiselle opintojaksolle osallistumisen antoisana, ja osallistuminen vahvisti käsitystämme sosiaali- ja hoitotyön sekä ohjaustoiminnan opiskelijoiden yhteistyön tärkeydestä, sillä työelämän suuntaus vie aloja yhä useammin yhteisten moniammatillisten tiimien toimijoiksi. Ojalan ja Nummen vuonna 2008 laatimasta ohjaustoiminnan artenomien työllistymistä kartoittaneesta opinnäytetyöstä selviää, että jopa 47% (vastaajia 73) on työllistynyt sosiaali- ja terveysaloille (Ojala & Nummi 2008, 23). Sosiaali- ja terveysalojen kentillä työtä tehdään yhä useammin moniammatillisissa tiimeissä.

Moniammatilliseen työskentelyyn tarvittavat taidot ovat osa ammatillista osaamista ja näitä taitoja voidaan harjoitella jo opiskeluaikana. Hyvinvointialojen moniammatillinen yhteistyö opiskeluaikana on mielestämme tärkeää, jotta eri alojen ymmärrys ja arvostus toisiaan kohtaan kasvaa. Moniammatillisesti toteutetut opinnot ovat yksi niistä keinoista, joilla lisätään esimerkiksi hoito- ja kuntoutustyön asiakaslähtöisyyttä. Olemme pohtineet opiskeluaikanaamme paljon ohjaustoiminnan artenomien roolia ja paikkaa sosiaali- ja terveysaloilla. Meidän näkökulmastamme etenkin kulttuurin hyvinvointivaikutusten tuntemuksessa sosiaali- ja terveysaloilla on parantamisen varaa. Tutkimuksellamme haluamme selvittää, millaisia vaikutuksia moniammatillisella opiskelulla on opiskelijoiden käsityksiin moniammatillisuuden hyödyistä, mahdollisuuksista, omasta ja muiden alojen ammattirooleista, sekä millä tavoin yhteisopiskelu tukee ammatillista kasvua.

Tutkimuksemme näkökulmaan ja tutkimustamme taustoittavien teorioiden valintaan on vaikuttanut se, että olemme kulttuurialan opiskelijoita. Lisäksi olemme ohjaustoiminnan terapeutistavoitteisen suuntauksen opiskelijoita, joten tutkimuksessamme painottuu kulttuurin hyvinvointivaikutusten ja ohjaustoiminnan artenomien työn hyöty nimenomaan sosiaali- ja terveysaloilla.

Moniammatillisilla tiimeillä on yhteiset tavoitteet ja yhteinen työn kohde. Hyvinvointialoilla työn tavoitteena on ihmisen hyvinvoinnin edistäminen. Ihmisen hyvinvointi on monista osista koostuva kokonaisuus. Hyvinvoin-

nin käsitteen taustalta löytyy holistinen, eli kokonaisvaltainen käsitys ihmisestä ja ihmisen tarpeista. Teoria-osuudessa avaamme ensin hyvinvoinnin käsitettä holistisen ihmiskäsityksen näkökulmasta. Oman ammattialamme paikkaa ja tarpeellisuutta hahmottelemme kulttuurin voimankäsitettä avaamalla. Osion lopussa esittelemme ammattialamme kannalta ajankohtaisen opetusministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimintaohjelman. Lisäksi avaamme työmme kannalta keskeisiä moniammatillisuuden sekä ammatillisen kasvun käsitteitä.

Tutkimusympäristönämme toimiva opintokokonaisuus on ensimmäinen hyvinvointialojen sivuainekokonaisuus, joka on suunniteltu sisällyttämään myös ohjaustoiminnan, eli kulttuurisen toiminnan näkökulman osana kuntoutuksen kenttää. Syksyllä 2009 kyseinen opintokokonaisuus pyörähti käyntiin kolmatta kertaa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää ”Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ” - opintokokonaisuuden vaikutuksia sosiaali-, hoitotyön sekä ohjaustoiminnan opiskelijoiden valmiuksiin toimia moniammatillisesti. Kyseiseen toteutukseen osallistui yhteensä 15 opiskelijaa, joista kaksi oli sosionomiopiskelijoita, kahdeksan hoitotyön, sekä viisi ohjaustoiminnan opiskelijaa. Yksi jaksolle osallistuneista ohjaustoiminnan opiskelijoista oli toinen tämän tutkimuksen laatioista, joten kysely lähetettiin 14 opiskelijalle. Hyvinvointialojen yhteisten opintojen kehittämis ehdotusten löytäminen oli myös keskeinen tavoite työssämme. Tutkimuksellamme halusimme selvittää miten moniammatillinen opiskelu vaikuttaa yhteistyövalmiuksiin, ammatilliseen kasvuun ja käsityksiin muista sekä miten yhteisopiskelua tulisi kehittää. Kulttuurialan edustajina halusimme myös tutkia mitä hyötyä alallemme on kyseisestä opintokokonaisuudesta. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka aineiston keräsimme kyselyllä. Kyselyn kautta tarkoituksenamme oli selvittää tutkittavien omia kokemuksia, näkemyksiä sekä merkityksiä tutki- maamme aiheeseen liittyen. Kysely on laadittu Webropol-ohjelmalla ja kyselyyn vastattiin netissä, oppituntien aikana. Aineiston analysoimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen.

Opinnäytetyömme ensimmäisessä osassa luomme tutkimuksemme teoreettista perustaa avaamalla tutkimuksen kannalta olennaisia käsitteitä. Tuomme esiin teorioita, tutkimustuloksia sekä omaa pohdintaamme kulttuurin hyvinvointivaikutuksista ja perustelemme sitä kautta ohjaustoiminnan artonomin työn tarpeellisuutta. Moniammatillisuuden, sekä ammatillisen kasvun käsitteistöä avaamalla perustelemme tutkimuskohtemme valintaa. Tutkimusympäristönä toimineen opintojakson esittelyn kautta kuljemme kohti tutkimuksen toteutusta. Tutkimusaineiston analyysin kautta työ etenee johtopäätöksiin ja kehittämisideoihin.

2 OPINNÄYTETYÖN TEORETTISET LÄHTÖKOHDAT

Aiemmissa opinnäytetöissä on selvitetty muun muassa ohjaustoiminnan artenomien osaamisvaatimuksia työnantajan näkökulmasta sekä ohjaustoiminnan alan historiaa ja nykypäivää osana terveyden- ja hyvinvoinnin kenttää (Sipolainen 2009). Tässä opinnäytetyössä käsittelemme aihetta hieman teoreettisemmasta näkökulmasta. Emme niinkään puutu ohjaustoiminnan artenomien käytännön työhön, vaan pikemminkin pohdimme aihettamme avaamalla hyvinvoinnin käsitettä holistisen ihmiskäsityksen näkökulmasta, ja kulttuurin vaikutusmekanismeja yksilön hyvinvointiin. Osion lopussa esittelemme ajankohtaisen Opetusministeriön Kulttuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelman, jonka kuulemisseminaarissa Opetusministeriössä olimme itsekkin paikalla syksyllä 2009.

2.1 Ihmiskäsityksiä ihmistyön taustalla

2000-luvulla ollaan palaamassa luonnontieteellisiin perusteluihin määrittelystä terveystieteestä kokonaisvaltaiseen ja kulttuuriseen terveystieteeseen (Hyypä ym. 2005, 34). Monissa yhteyksissä terveyden rinnalle on noussut hyvinvoinnin käsite. Hyypän ja Liikasen (2005, 35) mukaan ihmisen terveyden myönteiset piirteet kuvastavat hänen hyvinvointiaan. Hyvinvointia on pidetty Aristoteleen ajoista saakka ihmiselämän tärkeimpänä päämääränä. Hyvinvointia tavoiteltaessa painottuvat moninaiset seikat, kuten tasa-arvo, valtaistaminen, osallistaminen, oikeudenmukaisuus, sosiaalinen pääoma ja ympäristön tuki. Kulttuurilla, aina kulttuurieroista kulttuurisidonnaisuuteen, on myös merkittävä asema hyvinvoinnissa. (Hyypä ym. 2005, 35).

Hyvinvoinnin käsitteen taustalta löytyy käsitys ihmisestä, jonka olemus ja elämä ovat monista osista koostuva kokonaisuus. Jalava ja Virtanen (1995, 23) mukaan holistista, eli kokonaisvaltaista hahmottamisen tapaa voidaan pitää hyvinvointipalvelujen tieteenfilosofisena lähtökohtana. He arvelevat holistisen ihmiskäsityksen olevan yksi avain moniammatillisen työotteen perusongelmiin. Ihmistä osittava näkökulma jättää kokonaisuuden hahmottumatta, ja siten palvelujen käyttäjän kokonaiselämäntilanteisiin on vaikeata vaikuttaa. Ilman kokonaisuuden hahmottamista ei voida ymmärtää myöskään systemien osia. Holismin käsitteen mukaan kokonaisuudella on määräävä vaikutus osiinsa nähden. (Jalava ym. 1995, 23). Lauri Rauhala (2005, 32) määrittelee erään holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisen olemassaolon kolmeksi perusmuodoksi tajunnallisuuden, kehollisuuden sekä situationaalisuuden. Tajunnallisuus, toisin sanoen mielellisyys on aina jossakin tajunnan tilassa tai elämyksessä koettu merkityksiä luova osa. Tajunnallisuuden alueella ymmärrämme, tunnemme, tiedämme, uneksimme ja uskomme asiat ja ilmiöt joksikin. (Rauhala, 2005, 34-35). Hyvinvoinnin näkökulmasta tämän alueen kehityssuunta on positiivinen silloin, kun tajunnassa esiintyvät merkityssuhteet eivät ole karkeasti vääristyneitä, ”vaan tietoa, tunnetta, uskoa sekä

intuutiota edustavat merkityssuhteet muodostavat keskenään sopusointuisen maailmankuvan.” (Rauhala, 2005, 37).

Orgaanista ja aineellista olemuspuolta tarkoittava kehollisuus käsittää konkreettiset elintoiminnot, kuten esimerkiksi verenkierron. Ihmiskehon erilaisilla elintoiminnoilla on keskinäiset ja mielekkäät suhteet ja niiden antaman informaation voidaan ajatella olevan konkreettisuudessaan helpommin tulkittavaa kuin tajunnallisen osan symbolisten viestien. (Rauhala, 2005b, 39).

Kolmas olemassaolon perusmuoto – situationaalisuus, tarkoittaa kaikkea sitä, mihin ihminen on suhteessa. Situationaalisuus on johdettu elämäntilannetta tarkoittavasta situaatio-sanasta. (Rauhala, 2005a, 39). Tätä olemassaolon perusmuotoa on ehkä vielä kahta edellistä vaikeampi tyhjentävästi määrittellä. Sen sisältöjä ei ole edes mahdollista yksityiskohtaisesti kuvata ja luetella, mutta yksinkertaistaen situationaalisuus kuvaa ihmisen suhteita fyysisen ympäristön lisäksi, toisiin ihmisiin, arvoihin, normeihin sekä konkreettisiin ja ideaalisiin ilmiöihin. Situaationaalisuuden osissa eli komponenteissa on sellaisia asioita, joihin ihminen ei itse voi vaikuttaa, kuten synnyinperhe, ajanjakso, yhteiskunta, ihonväri jne. Osaan hän voi itse valinnoillaan vaikuttaa kuten aviopuoliso, ystävät, ammatti jne. Konkreettisia komponentteja ovat muun muassa ravinteet, saasteet, ilmasto, yhteiskunnalliset ja inhimilliset muodosteet ja ideaalisia ovat esimerkiksi uskonnolliset ja aatteelliset virtaukset sekä taide, ihmissuhteet ja luonto koettuina sisältöinä. (Rauhala, 2005b, 41). Rauhala (2005b, 44) summaa situationaalisuuden tärkeyden näkyvän erittäin selvänä ihmisen identiteetin muodostuksessa. Ihmisen hyvinvointiin vaikuttaminen situationaalisuuden kautta on mitä monimuotoisempaa, esimerkkinä yksinäisyyden lievittäminen kiinnostavan harrastuksen avulla (Rauhala, 2005b, 46). Vaikka ihmistä voidaan ja on tarpeellistakin katsoa kulloisenkin viitekehityksen mukaisesti milloin mistäkin näkökulmasta, on tärkeää hahmottaa sekä pitää mielessä ihmisen kokonaisuus ihmistyötä tehtäessä.

Oma ammattialamme, kuten kulttuuriala yleensäkin, pohjaa näkemyksemme mukaan holistisen ihmiskäsityksen lisäksi humanistiseen ihmiskäsitykseen. Jos humanistinen elämänsäsenne määrittellään esimerkiksi ihmisen arvoa ja arvokkuutta puolustavaksi ja korostavaksi asenteeksi, selitämme von Wrightin (2007, 152) mukaan pelkkää sanaa, emmekä itse asiaa. Humanistinen ihmiskäsitys ja elämänsäsenne ovat oikeastaan jatkuvasti avoimia käsitteitä, jotka määrittellään kulloisenkin aikakauden ja elämänpiirin lähtökohdista. Toisin sanoen humanismin käsite on aina tulkintaa senhetkisestä historian jaksosta käsin (von Wright 2007, 152-153). Humanismin ytimenä voitaisiin von Wrightin (165) mukaan pitää sen puolustamista mitä sanotaan ihmisen parhaaksi. Ihmistyössä toimintaa ja tavoitteita ohjaa aina taustalla oleva näkemys ihmisen olemuksesta ja sitä kautta käsitys ihmisen parhaasta.

Ohjaustoiminta sekä sosiaaliala ja hoitotyö kuuluvat luonnollisesti ihmistyön piiriin. Ihmistyö on Lauri Rauhalan (2005, 5) sanoja lainataksemme, napakasti sanottuna ”ihmiseen kohdistuvaa, sekä hänen hyväkseen tar-

koitettua toimintaa”. Ihmistyötä tehtäessä kohdistetaan toiminta tähän kaikkea muuta kuin yksiselitteiseen ilmiöön nimeltä ihminen. Toiminnan oikeutuksen perusteluksi tulee ihmistyössä kyetä hahmottelemaan taustalla vaikuttava ihmiskäsitys. Ihmistyön laajalla kentällä, johon voidaan kai lukea moninainen toiminta aina kirurgisista toimenpiteistä kuoron johtamiseen, vaikuttavat myös mitä moninaisimmat ihmiskäsitykset.

Vaikka on ymmärrettävää ja tarpeellista, että eri alojen edustajat katsovat ihmistä eri näkökulmista, voi tämä kuitenkin vaikeuttaa eri alojen yhteistyötä käytännön työssä. Erilaisista näkemyksistä keskusteleminen luo pohjaa yhteistyön onnistumiselle. Jalavan ja Virtasen mukaan (1995, 95) moniammatillista työryhmää tai tiimiä yhdistää yhteinen työn kohde. Vaikka tiimi on luonnollisesti koottu yhteisen tehtävän ympärille, täytyy jokaisen tiimin itse määrittellä ja selkiyttää työnsä kohde (Jalava ym. 1995, 95). Jalava ym. (1995, 95) korostavat kuinka tärkeää on, että jokainen tiimin jäsen hahmottaa tehtävän sekä oman asiantuntemuksensa kautta, että tiimin kokonaistehtävänä. Koska jäsenet katsovat alussa selkeäkin tehtävää omien ammattikuntiansa ja taustaorganisaatioidensa näkökulmasta, ei samalla tavalla ymmärrettyä ja yhteistä tehtävää voi periaatteessa lähtökohtaisesti edes olla (Jalava ym. 1995, 95). Eri alojen ammattilaisten toimintaa ohjaavat erilaiset arvot ja hyveet sekä toimintakäytännöt, jatkavat Jalava ym. (s. 95). Tämä saattaa aiheuttaa käsitteellisiä sekaannuksia ja vaikeuttaa toisen alan edustajan ajatusten ymmärtämistä. Selkeästi määritelty tavoite onkin merkittävä tekijä, sillä se ohjaa tiimin toimintaa ja toimii myös vertailumallina toiminnan arvioinnissa. (Jalava ym. 1995, 95-96). Voisiko olla myös paikallaan, ainakin ajoittain, keskustella moniammatillisesti siitä, millaisten syvempien näkemysten (ihmiskäsityksen) pohjalta tavoitteita luodaan?

2.2 Ihminen kulttuurissa

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma on kulttuurialan koulutusta. Koska suuri osa ohjaustoiminnan artoimeista kuitenkin työllistyy sosiaali- ja terveysaloille (Ojala & Nummi, 2008, 23) on perusteltua selvittää kulttuurin asema ja suhde terveyteen ja hyvinvointiin. Sitä ennen lienee paikallaan, että avaaamme hieman kulttuurin käsitettä tässä kyseisessä yhteydessä. Kuten Lauri Rauhalakin (2005, 12) toteaa, on kulttuurin käsite eri asiayhteydestään riippuen hyvin monitulkintainen ja sisällöltään vaihteleva. Laajasti ajateltuna ei ole olemassa sellaista tilaa, jossa ihminen ei olisi kulttuurin vaikutuksessa. Rauhala kuvaakin Heideggerin sanoja lainaten ihmisen maailmassa olemisen olevan aina myös kulttuurissa olemista, koska kulttuuri on maailman osa (Rauhala, 2005, 186). Tästä näkökulmasta katsoen kulttuurin käsite on niin laaja, että sen alle mahtuu lähes kaikki inhimillinen toiminta ja toisaalta on hyväkin ymmärtää kulttuuri koko laajuudessaan jonakin sellaisena, joka kuuluu kaikille. Pirnes (2007, 280) kuvaa, kuinka ihmiset ovat tehneet ja tekevät kaiken aikaa yhtä ja toista mieltämättä luovansa kulttuuria. Kulttuurin voidaan katsoa olevan jotakin, jota syntyy ihmisen toteuttaessa lajityypillistä tehtävänsä maailmassa, eikä näin ollen kulttuurin käsitteelle ole aina ollut edes tar-

vetta. Vähitellen kuitenkin tällaistaakin käsitettä on alettu tarvita. (Pirnes, 2007, 280).

Koemme, että äkkiseltään ja kapeasti ajateltuna kulttuuri-käsitteeseen saatetaan usein liittää elitistinen ajatus jostakin harvoille ja valituille kuuluvasta ilmiöstä. Ehkä mieleen tulevat ainoastaan ”korkeakulttuuriksikin” nimetyt ooppera, taidemuseot ja sinfoniakonsertit, tai jokin marginaalinen taidetoiminta, vaikka kulttuuri on niin paljon enemmän. Juuri tämä kulttuuri-käsitteen moninainen tulkinta mutkistaa myös kulttuurialan arvostuksen edistämistä.

2.3 Kulttuurin voima

Päästäksemme tämän tutkimuksen näkökulman ytimeen meidän täytyy kuitenkin tarkastella kulttuurin käsitettä juuri tässä asiayhteydessä, eli ohjaustoiminnan artonomin työn vaikuttavuuden kautta. Parhaiten asiaa saattaa valottaa lähestyminen sitä kulttuurin voiman ymmärtämisen näkökulmasta. Kulttuurin voimalla tarkoitamme tässä tutkimuksessa sellaisia luovia toimintoja (kulttuuriset menetelmät), joissa ihminen tekemisen ja/tai kokemisen kautta parhaimmillaan lisää henkistä ja/tai sosiaalista hyvinvoinnin pääomaansa. Rauhala (2005a, 18) listaa ihmisen kulttuurin kehittämisen pyrkimyksiksi kasvavan ja monipuolistuvan henkisen ja aineellisen rikkauden, virkistyksen, viihtyisyyden ja sivistyksen eri tulkinnoissaan. Ohjaustoiminnan koulutusohjelman kuvauksen mukaan ohjauksella pyritään edistämään asiakkaan luovuutta, itsensä kehittämistä, hyvinvointia ja toimintakykyä kulttuurisin keinoin (Opinto-opas 2009, 19). Jos kulttuurin voiman käsitettä tarkastellaan vielä lähemmin, voidaan sen huomata rakentuvan erilaisista osatekijöistä. Yksi osatekijöistä on sosiaalisen pääoman lisääntyminen, yhteisöllisyyden, yhdessä tekemisen tai ”liittymisen ja johonkin kuulumisen” kautta. Rauhala (2005a, 14) toteaa, että kulttuurin ajatellaan voivan syntyä ja elää ainoastaan ihmisten keskinäisissä yhteenliittymissä. Tämä näkökulma korostaa kulttuurin olevan ennen kaikkea yhteisöllinen ilmiö (Rauhala, 2005a, 14).

Kulttuurin voima ei rajoitu sosiaaliseen pääomaan vaan siihen liittyy myös subjektiivinen yksilön henkisen pääoman lisääntymisen näkökulma, jatkaa Rauhala (2005a, 17). Luova ja mieltä virkistävä toiminta voi tapahtua myös ilman ryhmää tai yhteisöä, yksilöllisenä kokemuksena. Vaikka kulttuuri on sosiaalinen ilmiö ja aina jossakin määrin yhteistä ja yleistä jonkin ryhmän tai instituution puitteissa, on kulttuurilla kuitenkin subjektiivinenkin näkökulmansa. Yksilö ei voi osallistua kaikkeen ympäristön kulttuuriin, vaan hänen on tehtävä valintoja ja hakea itseään kiinnostavia kulttuurin osia rikastuttamaan omaa kokemusmaailmaansa. Yksilö voi myös luoda tai muuttaa kulttuuria muun muassa toiminnallaan ja asenteillaan. (Rauhala, 2005a, 17). Edelliseen liittyy ohjaustoiminnan artonomin näkökulmasta se seikka, että hyvänä ammattilaisena hänen tulee ymmärtää asiakaslähtöisesti juuri tämä kulttuurin, valinnanmahdollisuuksien ja niihin liittyvien makuasioiden moninaisuus.

Erään näkemyksen mukaan kulttuuri on aina tiedostettua ja aktiivista ihmisen toimintaa (Rauhala, 2005a, 14). Rauhala (2005a, 15) kuitenkin nostaa esiin tiedostamattomassa tajunnassa, toisin sanoen intuitiivisessa tilassa syntyneet taiteen ja tieteen ideat ja oivallukset. Hän listaa myös monet alkuperäiskansojen kulttumenot sekä esimerkiksi jotkin nuorison alakulttuurit tiedostamattomalla alueella syntyneiksi. (Rauhala 2005a, 15). Kulttuuri onkin siis jotakin olennaista ihmisyyteen liittyvää, eikä vain harvojen ja valittujen yksilöiden etuoikeus. Juuri tässä piilee kulttuurin voima: kulttuuri voi tarjota hyvinvointia jokaiselle ihmiselle, kunhan vain oikea muoto löydetään. Seuraavaksi esittelemme joitakin teorioita kulttuurin voiman vaikutusten taustalta

2.4 Kulttuurin vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen

Kulttuurin ja terveyden välisiä yhteyksiä voidaan Hyypän ja Liikasen (2005, 23) mukaan löytää aatehistorioista ympäri maailman. Terveyden, hyvinvoinnin ja kulttuurin yhdistäviä teorioita voidaan löytää yhtäläillä Kaukoidän ikivanhoista ihmiskäsityksistä, antiikin Kreikan filosofien pohdintoista, 1700-luvun valistuksen ajan opeista kuin nykypäivän terveysvalistuksesta. (Hyypä ym. 2005, 20-21). Hyypä ja Liikasen kirjoittavat jo Aristoteleen painottaneen sitä, kuinka passiivisen olemisen sijaan terveys ja hyvinvointi saavutetaan ja säilytetään aktiivisella toiminnalla. Aristoteleen onnenfilosofian, toisin sanoen Aristoteelisen hyvinvointikäsitteen mukaan onni tarkoittaa aktiivista toimintaa tunnetilan sijaan. (Hyypä ym. 2005, 23-24). Muun muassa tämä näkökulma liittyy kulttuurin ja terveyden toisiinsa. Hyypä ym. (2005, 42) kirjoittavat myös valtaistamisen ja osallistamisen käsitteistä, joiden päämääränä on saada yksilöt ja yhteisöt ilmaisemaan tarpeitaan ja huolenaiheitaan sekä osallistumaan päätöksentekoon ja toimimaan. Tämänkaltaisen aktiivisuus lisää ihmisten mahdollisuuksia nähdä yhteydet elämänsä päämäärien ja niiden tavoittelemisen välillä (Hyypä ym. 2005, 42). Kulttuurilla on siis hyvinvointia lisäävä vaikutus ihmisen aktiivisuuden lisäämisen kautta.

Toinen kulttuurin hyvinvointia lisäävä vaikutus on kulttuurin ihmisiä yhdistävä, sosiaalista pääomaa lisäävä näkökulma. Kansainväliset tutkimukset vahvistavat Hyypän (2007, 158) mukaan sosiaalisen pääoman liittyvän terveyteen ja hyvinvointiin. Sosiaalista pääomaa voi kerryttää muun muassa osallistamalla sosiaalisesti ja harrastamalla kulttuuria aktiivisesti (2007, 155). Hyypä (2007, 155) kirjoittaa vuosina 1982 - 1983 Ruotsissa tehdystä 15 000 ihmistä käsittäneestä tutkimuksesta, jossa selvitettiin kulttuuritilaisuuksiin aktiivisesti osallistuvien ja niihin harvoin osaa ottavien elinikä. Tulokset osoittivat aktiivisen kulttuuriharrastamisen positiivisen vaikutuksen elinikään. Hyypä kuitenkin kritisoi tutkimusta siitä, ettei siinä arvioitu tilanteisiin liittyvän yhteenkuuluvuuden ja sosiaalisen vuorovaikutusten osuutta elinikään, joita hän itse pitää hyvin merkityksellisinä tekijöinä. (Hyypä, 2007, 155).

Kulttuurin keinoin voidaan lisätä elämän merkityksellisyyden ja mielekkyyden kokemusta. Lasse Lipponen (1999, 54) kirjoittaa kuinka narratiiv-

vinen eli kertomuksellinen ajattelu on keskeinen tekijä sekä oman toimintamme että toisten ihmisten toimintaa ymmärtäessämme. Jäsennämme kertomukselliseen muotoon tapahtumia, ihmisten toimintaa ja toiminnan oikeutusta. Näiden kertomusten avulla teemme arkipäivän tapahtumista merkityksellisiä, oikeutamme tekomme ja niiden seuraukset sekä ymmärrämme toisiamme (Lipponen, 1999, 54). Myös Rauhalan (1983) mukaan ihmisen käsitys maailmasta koostuu merkityssuhteista ja oikeastaan ”merkitysten antaminen asioille, ilmiöille, olioille, ihmisille tai muille kohteille on samaa kuin ihmisen tajunta” (Hyypä ym. 2005, 37). Tästä voitaneen päätellä, että ihmisen elämän tapahtumat ovatkin toisarvoisia suhteessa siihen miten niihin suhtautuu, toisin sanoen millaisia merkityksiä tapahtumille antaa.

Marjatta Bardy (2007, 21) tarjoaa artikkelissaan yhden taiteen määritelmän:

Taide on tapoja kuvata ja nimetä maailmaa työstämällä havaintoja ja kokemuksia taiteen eri lajeissa koetelluin keinoin. Taiteessa luodaan ja jaetaan muotoja ja merkityksiä. Taide peilaa, tulkitsee ja muuttaa todellisuuden hahmottamista, havaitsemisen, kokemisen ja tuntemisen tapoja. Taiteen ylevä ja samaan aikaan käytännöllinen merkitys on sen kyvyssä panna aistit, tunteet ja mieli liikkeeseen sellaisin tavoin, joihin muilla keinoin on vaikea päästä.

Tämä määritelmä kuvastaa mielestämme hyvin sitä vaikeasti sanallistettavaa taiteen ja kulttuurin mahdollisuutta uusien, luovien ja yksilön (ja yhteisöjen) hyvinvointia lisäävien merkityssuhteiden muodostamisessa. Joskus ihminen saattaa esimerkiksi joutua vasten tahtoaan eristykseen muista, jolloin yhteisön tuen tuoma hyvinvointi saattaa kärsiä. Silloinkin on mahdollisuus tuntea hyvinvointia säilyttävää mielekkyyttä elämässään, jos kykenee näkemään ja luomaan elämän sisältöä rikastuttavia merkityksiä ilmiöille ja tapahtumille.

Carol D. Ryff ja Burton Singer (2006, 288) toteavat ihmisen vahvuuksien psykologiaa käsittelevässä artikkelissaan, että hyvinvointi ei synny ristiinriidattomasta tasaisesti kulkevasta elämästä vaan elämän vaatimusten, haasteiden ja vaikeuksien aktiivisesta kohtaamisesta. Hyvää elämää ei voi saavuttaa vaikeuksia välttelemällä vaan reagoimalla niihin sellaisilla teoilla ja konsteilla, jotka syventävät itsetuntemusta, merkitystä ja rikastuttavat sosiaalisia siteitä. (Ryff ym. 2006, 288). Tämä ”vaikeuksien kääntäminen voitoksi” on suuri voimavara, ja yksi niistä harvoista, joita on vaikea ihmiseltä riistää. Merkityksellisyyden kokemusta ja voimaannuttavia ja vahvistavia näkökulmia omaan elämäkertomukseen voidaan edistää hyödyntämällä erilaisia kulttuurisia menetelmiä.

Hyypän ym. (2005, 107) mukaan taiteen ydin löytyy sen tekijälleen tai kokijälleen tuottamassa esteettisessä kokemuksessa. Kulttuurilla ja taiteella on myös itseisarvonsa elämää ja arkea rikastuttavana tekijänä. Arkea rikastuttavia taide-elämyksiä voi löytää perinteisten taiteenlajeiksi luokiteltavien kirjallisuuden, kuvataiteen, elokuvien, teatterin ja musiikin

lisäksi vaikkapa askartelusta, kulinarismista tai sarjakuvista, listaavat Hyypä ym. (2005, 107).

Cecilia von Brandenburg (2007, 182) listaa yhteenvedona neljä taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutustapaa ihmisen hyvinvointiin. Lyhyesti vaikutustavat ovat taide- ja kulttuurielämysten elämysmaailmaa rikastuttava ja elämän merkityksellisyyttä lisäävä vaikutus. Toiseksi hän listaa taide- ja kulttuuritoiminnan yhteisöllisyyden vaikutukset hyvään elämään. Kolmanneksi kauneuden ja viihtyisyyden vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin ja neljänneksi taiteen ja kulttuurin itseisarvo sinänsä, jonka yhteys hyvinvointiin on todettu. (Brandenburg von, 2007, 182). Listaun voitaisiin lisätä vielä ainakin kulttuurin ja taiteen positiivinen vaikutus yksilöiden ja yhteisöjen aktiivisuuteen. Ohjaustoiminnan artemien käytännön työn näkökulmasta nämä edellä mainitut osa-alueet ovat menetelmien ja ohjauskokonaisuuksien taustalla vaikuttavia teorioita.

Hyypä ja Liikanen (2007, 155) toteavat ihmisyhteisöjen voimavarojen käyttöönottamisen terveyden tueksi olevan johdonmukainen seuraus nykyaikaisesta terveystieteestä. Tämän uuden, kokonaisvaltaisen käsityksen mukaan terveys tarkoittaa henkilön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista tasapainoa suhteessa hänen oman elämänsä päämääriin. (Hyypä ym. 2005, 155). Marjatta Bardy ym. (2007, 153) summaavat useiden kokemusten ja tutkimusten todistavan kulttuurin ja taiteen vaikutuksista terveyteen ja hyvinvointiin. Kulttuurin huomioon ottaminen palveluissa ja esimerkiksi taidelaitosten sisustuksissa on johtanut todistetuksi lääkekulujen pienenemiseen laitoksissa, paranemisen nopeutumiseen sairaaloissa ja eliniän pitenemiseen sekä koetun hyvinvoinnin lisääntymiseen. Ongelmana on silti edelleen kulttuurin ja taiteen saaminen osaksi jokapäiväistä hoitotyötä. (Bardy ym. 2007, 153). Hyypä ja Liikanen (2005, 178, 179) listaavat niitä edellytyksiä, joita tarvitaan taiteen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön toteutumiseksi. Keskeistä on se, että taide- ja kulttuuritoiminta nähdään ja tunnustetaan tärkeänä osana jokaisen ihmisen perustarpeita ja oikeuksia. Toiseksi he mainitsevat tämän kaltaisen toiminnan edellyttämät resurssit, kuten riittävä henkilökunta sekä määrärahat ja edellisiin liittyen he peräänkuuluttavat ko. toiminnan edellyttämää joustavuutta laitosten jäykkiin päivärytmeihin. Hyypä ja Liikanen (2005, 180) muistuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden olevan kulttuuritarjonnan suhteen tasavertaisia asiakkaita muiden kansalaisten kanssa. Lopuksi he painottavat kulttuuri- ja sosiaali- ja terveydenhuollon asenteisiin vaikuttamista koulutuksen avulla. Tasa-arvoinen ja kunnioittava suhtautuminen eri ammattikuntien välillä vaatii tietoa toisen ammattialan edustajien ammattitaidosta, kielestä ja kulttuurista (Hyypä ym. 2005, 179).

2.5 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014

Opinnäytetyömme on ajankohtainen myös valtionhallinnon tasolla. Osa-
na valtioneuvoston Terveyden edistämisen politiikkaohjelmaa käynnistettiin 29.9.2008 opetusministeriön alaisuudessa poikkihallinnollinen Kult-

tuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelman valmistelu. Terveiden edistämisen politiikkaohjelman keskeisenä tehtävänä on edesauttaa ja vahvistaa terveysnäkökohtien huomioon ottamista yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja palvelujärjestelmien eri tasoilla. Politiikkaohjelmassa todetaan, ettei terveyden edistäminen ole vain terveydenhuollon tehtävä, vaan sen tulisi olla poikkihallinnollista toimintaa. Terveiden edellytyksiin vaikutetaan näin ollen sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi monin eri tavoin: yhdyskuntasuunnittelulla, liikunta- ja kulttuuripalveluilla, kouluympäristössä ja työpaikoilla. Kulttuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelman valmisteluvastuu annettiin opetusministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle, yhteistyössä muiden ministeriöiden sekä toimijoiden kanssa. (Liikanen 2010, 26.)

”Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 – 2014” valmistui 31.12.2009. Toimintaohjelman valmistelusta vastasi VTT Hanna-Liisa Liikanen apunaan laaja asiantuntijaryhmä. Hänen vastuullaan oli muun muassa tehdä laaja-alainen selvitys tähänastisista tutkimuksista kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä sekä kartoittaa niitä toiminnan muotoja, jotka vahvistavat kulttuurin hyvinvointivaikutuksia. Liikanen tehtävänä oli myös tehdä ehdotuksia yhteistyön edistämiseksi ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyvän tiedon levittämiseksi kulttuuri-, hyvinvointi- ja kolmannen sektorin toimijoiden välille. Osana selvitystä hänen tuli myös tarkastella kulttuurin hyvinvointinäkökulmaan liittyvää koulutustarjontaa kaikilla koulutusasteilla. (Liikanen 2010, 12.)

Taidetta ja kulttuuritoimintaa voidaan soveltaa ennalta ehkäisevässä työssä, hoitotyössä ja kuntoutuksessa sekä lääketieteessä ja psykiatriassa. Toimintaohjelma keskittyy kuitenkin erityisesti ennalta ehkäisyyn, mutta se liukuu osittain myös hoitotyön puolelle. (Liikanen 2010, 28.) Hyvinvoinnin edistäminen kulttuurisin keinoin yksilötasolla tarvitsee tuen vahvistamista yhteiskunnallisella tasolla. Toimintaohjelman sisältämät ehdotukset liittyvät sekä kansallisiin, alueellisiin että paikallisiin toimenpiteisiin. Tavoitteeksi on asetettu, että toimintaohjelman julkituomat kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen tunnustetaan korkeimmilla hallinnon tasoilla. Tässä kohdin todetaan muun muassa, että tällöin myös kulttuurin opetusta tulisi lisätä yhteisesti sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa. (Liikanen 2010, 11.)

Valmiissa toimintaohjelman selvityksessä Liikanen esittää 18 toimenpideehdotusta, joiden avulla toimenpideohjelman painopistealueet voidaan saavuttaa. Painopistealueita on kolme: 1) kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä, 2) taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja 3) työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin. (Liikanen 2010, 3.) Toimintaohjelmaan sisältyy myös ehdotus siitä, miten kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämistoimet tulisi organisoida julkishallinnossa.

Ohjelmaluonnos oli kommentoitavana opetusministeriön verkkosivuilla ajalla 7.10.–31.10.2009. Yksi toimintaohjelman luonnosta kommentoi-

nut taho oli Ohjaustoiminnan artemomit – OTA ry. Yhdistyksen tehtävänä on muunmuassa parantaa alan yleisiä toimintaedellytyksiä, lisätä ammattikunnan tunnettuutta valtakunnallisesti ja paikallisesti ja osallistua alaa koskevaan koulutus-, kehittämis- ja tutkimustyöhön (Anttila, sähköpostiviesti 29.10.2009).

OTA ry:n hallituksen puolesta kannanoton kirjoittivat hallituksen puheenjohtaja Arja Anttila sekä hallituksen sihteeri Susanna Halonen. Kannanotossaan he toivat esiin edustamansa ammattikunnan, ohjaustoiminnan artemomien toimintamahdollisuuksia sekä toimintaa rajoittavia tekijöitä. Kannanotollaan he halusivat erityisesti tuoda esiin huolestumisensa lainsäädännön vaikutuksista ohjaustoiminnan artemomien rajoitettuun työllistymiseen sosiaali- ja terveysaloille. Heidän mukaansa ohjaustoiminnan artemomeilla (AMK) tulisi kulttuurialan tutkintona olla tunnustettu ja arvostettu asema sosiaali- ja terveysalalla. Artemomit tuovat ammattialansa erityisyyden ja laaja-alaisuuden kautta arvokkaan näkökulman eri palvelujen rajapinnoille mm. sosiaali- ja terveysalalle. (Anttila, sähköpostiviesti 29.10.2009).

”Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 – 2014” sisältää toimenpide-ehdotuksia, joihin koemme myös tutkimuksemme vastaavan/sisältyvän. Oma tutkimuksemme keskittyy selvittämään moniammatillisesti toteutetun opintojakson vaikutuksia sosiaali-, -terveys- ja kulttuurialojen opiskelijoiden moniammatillisiin yhteistyövalmiuksiin jo opiskeluaikana. Opinnäytetyömme aiheen koemme vahvasti vastaavan kohdan kaksi painopistealueeseen, jossa esitetään toimenpide-ehdotuksia lisäämään taide- ja kulttuuritoimintaa sosiaali- ja terveydenhuoltoaloille. Toimenpide-ehdotusten tavoitteena on vaikuttaa sosiaali- terveys- ja kulttuurialan tasa-arvoiseen yhteistoimintaan, jonka todetaan vaativan toimintakulttuurien ja asenteiden muuttamista sekä koulutuksen kehittämistä. Tavoitteena on myös saada yksilölliset kulttuuritarpeet osaksi hoito- ja palvelusuunnitelmaa. (Liikanen 2010, 25.)

Toimenpide-ehdotuksen kohta 16 liittyy koulutukseen ja siinä todetaan, että taide ja kulttuuri ovat osa ihmiseksi kasvamista ja näin ollen taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tulisi lisätä ja vahvistaa kaikilla koulutusasteilla. Yhtenä osana ehdotetaan, että mm. ammattikorkeakouluille tulisi antaa suositus opetustarjontaan lisättäväksi kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistä opetusta. Vastaavasti jo työssä oleville sosiaali- ja terveysalan henkilöille suositetaan yhteistyökoulutusta luovien kulttuurialojen kanssa, tavoitteena kulttuurisen toiminnan juurtuminen osaksi sosiaali- ja terveysalan kenttää. (Liikanen 2010, 20.) Toimintaohjelmassa tuodaan esiin, että ammattikorkeakoulut ovat opetussuunnitelmiansa teossa täysin itsenäisiä, kuitenkin lainsäädännön ja opetusministeriön ohjauksen pohjalta sekä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa (Liikanen 2010, 48). Toimintaohjelman teettämässä kyselyssä 18 ammattikorkeakoululle tuli ilmi, että niissä laitoksissa, joissa moniammatilliseen yhteistyöhön on mahdollisuuksia yhteistyö on tiivistynyt. (s.42) Hämeen ammattikorkeakoulu on tästä hyvänä esimerkkinä. Ohjaustoiminnan koulutusohjelman siirtyminen osaksi Hyvinvoinnin KT-keskusta on kulttuuri-, sosiaali- ja hoitotyön koulutusohjelmien välistä yhteistyötä

voitu lisätä. Tutkimuksemme kohteena oleva Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ – opintokokonaisuus tuo osaltaan mahdollisuuden kulttuurialan näkökulman mukaan ottamiseen sosiaali- ja terveysalojen koulutukseen.

Työllämme haluamme tuoda esiin ohjaustoiminnan artenomien työtä osana sosiaali- ja terveydenhoitoalaa. ”Ohjaustoiminnan artenomin työllä pyritään edistämään asiakkaan luovuutta, itsensä kehittämistä, hyvinvointia ja toimintakykyä kulttuurisin keinoin.” Terapeuttistavoitteinen ohjaustoiminta tukee asiakkaan hoitoa ja kuntoutusta sijoittuen näin ollen sosiaali- ja terveysalan kentille, hoito- ja kuntoutusyksiköihin. (Opintopas 2009, 19).

Vaikka Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - toimintaohjelman toimenpide-ehdotukset ovatkin ehdotuksia eivätkä ne vaadi kuntia muuttamaan toimintaansa uskomme toimintaohjelmalla kuitenkin olevan vaikutusta asenteisiin. Toimintaohjelma tuo esiin korkeimmalla hallinnon tasolla poikkihallinnollisen yhteistyön merkityksen ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Eri osa-alueiden asiantuntijoiden moniammatillisella yhteistyöllä voidaan parhaalla mahdollisella tavalla suunnitella ihmisen terveyttä ja hyvinvointia tukevat yhteiskunnalliset rakenteet. Samaa moniammatillista yhteistyötä lisätään toivottavasti tulevaisuudessa kaikilla aloilla, joissa toiminnan kohteena on ihminen. Oma toiveemme tietysti on, että ohjaustoiminnan artenomien ammattitaitoa hyödynnetään osana moniammatillista työtä sosiaali- ja terveysalan työpaikoilla. Jotta tämä toteutuisi, on ohjaustoiminnan artenomien tutkinto tunnustettava päteväksi toimia sosiaali- ja terveydenhuollon kentällä. Lakiin ja asetuksiin sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulisi näin ollen lisätä myös ohjaustoiminnan artenomin (AMK) tutkinto. Kuten myös toimintaohjelmassa todetaan, voivat hoito- ja hoiva-alan lakiin perustuvat ammattipätevydet estää monialaisen kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalan koulutuksen saaneen pääsyn töihin sosiaali- ja terveysalan yksiköihin (Liikanen 2010,43).

Tutkimuksemme johtopäätöksissä ja kehittämisideoissa tuomme esiin ajatuksiamme, joilla toivomme olevan vaikutusta koulutusohjelmien yhteistyön lisäämiseen. Kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmien yhteistyö ja opetus tukee uusien yhteisten toimintatapojen kehittämistä ja löytymistä. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen toteutuu parhaimmillaan moniammatillisessa yhteistyössä, jossa eri ammattialojen näkökulmista muodostuu ihmisen kokonaisvaltaisuutta kunnioittava holistinen näkemys.

3 MUUTTUVA TYÖELÄMÄ JA MONIAMMATILLISUUS

Sipolaisen (2009, 68) opinnäytetyössä ilmeni muun muassa, että terveydenhuollossa toimivat työelämäneustajat kokevat yhteistyö- ja tiimityötaidot erittäin tärkeäksi ohjaustoiminnan artemien osaamisalueeksi. Työtä tehdään yhä useammin myös ammattirajojen yli, kun sama työn kohde yhdistää useampaa ammattilaista (Juujärvi ym. 2007, 9). Tämä vaatii myös toisenlaista osaamista kuin ennen, eivätkä yhteistyövalmiudet ole näistä taidoista vähäisimpiä. Seinä ja Helander (2007, 11) listaavat ammattirakenteissa ja työssä tapahtuviksi muutoksiksi muun muassa tiedon määrän lisääntymisen ja tiedon muuttumisen yhä kompleksisemmaksi. Yhä enemmän korostuvia osaamisalueita ovat substanssi- eli ydinosaamisen lisäksi uuden oppimisen valmiudet sekä vuorovaikutus-, työpari- ja ryhmätyötaidot. Samanaikaiset osaamisvaatimukset saattavat olla keskenään jopa hieman ristiriitaisia, jos toisaalta työntekijältä edellytetään laaja-alaista ammattiosaamista ja toisaalta taas jonkin tietyn alueen erityisosaamista. (Seinä ym. 2007, 11).

Työelämä on laajemminkin suurten muutosten pyörteissä. Esa Poikela kirjoittaa artikkelissaan 1990-luvulla alkaneesta organisaatioiden jälkiteollisen aikakauden kehityksestä. Näille uusille toimintatavoille on tyypillistä esimerkiksi madaltuneet hierarkiat työpaikoilla sekä tehostunut yhdessä työskenteleminen ja itsejohtoisten työryhmien yleistyminen (Helakorpi 2008, 67). Hannu Salakari jatkaa aiheesta, kuinka työtehtävissä tarvittavat ammattitaitovaatimukset muuttuvat yhä nopeammin. Työympäristön muuttuessa on omaksuttava uusia valmiuksia perusammattitaidon lisäksi. Oppimaan oppimisen taidot ja tietoisuus siitä, millainen oppija työntekijä itse on korostuvat yhä enemmän työelämässä. (Helakorpi 2008, 84) Sosiaali- ja terveysaloilla on nousussa asiakaslähtöisyyttä ja eri ammattiryhmien tasa-arvoista yhteistyötä korostava toimintakulttuuri Erikson-Pielan (2003) mukaan (Isoherranen 2008,13). Esimerkiksi ammattikorkeakoulutusta kehittämällä voidaan varmasti jossakin määrin vastata näihin muuttuviin vaatimuksiin. Kuitenkin ihmisen kapasiteetin rajallisuuden tunnistettuamme on näinkin moninaisten osaamisvaatimusten edessä myönnettävä se seikka, että tarvitsemme toinen toistemme osaamista ja yhteistyötä voidaksemme vastata uusiin haasteisiin työelämässä.

3.1 Ammatillinen asiantuntijuus on jaettava asiantuntijuutta

Työelämän muutokset vaikuttavat luonnollisesti myös työnkuviin ja ammatillisiin osaamisvaatimuksiin. Ammattitaito on Juujärven (2007, 9) mukaan ammatillisen toiminnan perusta. Pätevyys toimia ammatissa hankitaan koulutuksella ja kokemuksella. Keskeisenä asiana ammatillisuudessa on tekemisen taito, ja hyvä ammattitaito sisältää monipuoliset kyvyt, joiden avulla ammattilainen suoriutuu itsenäisesti työtehtävistään. (Juujärvi ym. 2007, 9). Juujärven ym. (2007, 10) mukaan palveluhenkisyys, hyvä työmoraali ja vahva ammatti-identiteetti ovat luoneet riittävän eettisen pe-

rustan ammatinharjoittajille. Vastatakseen muuttuneisiin työelämän tarpeisiin nykyisen ammattikorkeakoulujärjestelmämme tavoitteena on kouluttaa, ei pelkästään ammattilaisia sanan perinteisessä merkityksessä, vaan ammatillisia asiantuntijoita. Myös eettisyyteen liittyvät osaamisvaatimukset ovat muuttuneet. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen tulee muun muassa osata soveltaa oman alansa arvoperustaa ja ammattieettisiä periaatteita toiminnassaan. Lisäksi hänen tulee osata soveltaa kestävästä kehityksen periaatteita toiminnassaan ja kyetä yhteistyöhön eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa. (Juujärvi ym. 2007, 10-11.)

Tynjälän (2004) mukaan ammatilliseen asiantuntijuuteen siirryttäessä kasvava tiedollisen osaamisen merkitys. Ammatillisen asiantuntijan tulee osata hankkia tietoa sekä luoda uutta tietoa työn toimintaperustan muuttuessa. (Juujärvi ym. 2007, 10.) Koska tilanteet ovat uusia, ei niihin ole olemassa valmiita toimintamalleja. Nämä uudet toimintamallit luodaan yhteistyössä toisten asiantuntijoiden kanssa. Enää ei voi pakertaa töitä yksin, vaan ammatilliselta asiantuntijalta edellytetään osallistumista yhteistyöhön sekä yhteisen toimintakulttuurin kehittämiseen. ”Ammatillinen asiantuntijuus on jaettu asiantuntijuutta.” (Juujärvi ym. 2007, 10.) Jaetun asiantuntijuuden käsitteellä voidaan Launiksen (1994) mukaan ymmärtää esimerkiksi prosessia, jonka aikana useat eri alojen ammattilaiset yhdistävät tiedolliset ja taidolliset voimavaransa saavuttaakseen jotakin, johon yksittäinen ihminen ei pystyisi (Juujärvi ym. 2007, 76).

3.2 Moniammatilliset yhteistyövalmiudet

Jaetun asiantuntijuuden ja moniammatillisen yhteistyön toteutumiseksi tarvitaan yhteistyövalmiuksia. Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri ammattialojen edustajien työskentelyä asiakas- ja työlähtöisesti siten että he yhdistävät ammattitaitonsa ja kokemuksensa ja pyrkivät mahdollisimman tasa-arvoiseen päätöksentekoon (Isoherranen 2008, 34). Isoherranen (2008, 46) painottaa moniammatillista yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä sellaisenaan eri asiantuntijoiden työskentelynä, jossa pyritään ottamaan huomioon asiakkaan kokonaisuus. Eri asiantuntijoiden tietoa prosessoidaan yhdessä ja tiedot yhdistetään asiakaslähtöisesti. Yhteinen tavoite rakennetaan tapauskohtaisesti ja vuorovaikutuksessa. Lisäksi pyritään luomaan yhteinen käsitys (jaettu sosiaalinen kognitio) ongelman ratkaisuihin tai tarvittavista toimenpiteistä (Isoherranen 2008, 34). Vuokila-Oikkonen (2007, 59) jatkaa moniammatilliseen työskentelyyn osallistumisen edellyttävän myös oman tietoperustan tuntemista sekä kykyä nostaa esiin ja jakaa omaa tietoa ja osaamista moniammatillisessa tiimissä. Oman roolin ja muiden työntekijöiden toimenkuvan tiedostaminen on olennainen osa moniammatillisen työtavan hallintaa. Jokaisella tiimin jäsenellä on oma erityisosaamisalueensa, jota täytyy osata hyödyntää. (Vuokila-Oikkonen ym. 2007, 36). Ongelmalliseksi moniammatillisuuden tekeekin juuri se, että toisaalta pitää selvittää omaa erityisosaamistaan ja toisaalta rakentaa ryhmän yhteistä osaamista. Oman erityisosaamisen ymmärtäminen on erittäin olennainen seikka kun pyritään keräämään yhteen eri alojen asiantuntijoiden näkemyksiä. Jos omaa osaamistaan ja oman tie-

don erityislaatuisuutta ei tunnista, ei todennäköisesti osaa myöskään antaa niitä ryhmän yhteiseen käyttöön. (Isoherranen 2008, 41). Yhteistyötaitot kehittyvät ammatillisen asiantuntijuuden kehittymisen kautta, mutta opetusmenetelmiä kehittämällä yhteistyötaitoja voidaan oppia jo opiskelujen aikana. Kun osallistuminen on verbaalista ja non-verbaalista, mikä tarkoittaa oman puheen, toisten puheen ja yhdessä syntyvän kertomuksen kuulemistakin aktivoi se opiskelijaa osallistumaan kokonaisvaltaisesti oppimiseen. (Vuokila-Oikkonen ym. 2007, 59.)

3.3 Ammatillinen kasvu opiskeluaikana

Usko omaan ammattiin ja sen tarpeelliseksi kokeminen ovat vakaa ja välttämätön perusta vahvalle ammatti-identiteetille. Ohjaustoiminnan koulutusohjelman alakohtaisina osaamistavoitteina ovat koko ohjausprosessin hallitseminen, menetelmäosaaminen, soveltamiskyky, kulttuurin voiman ymmärtäminen sekä ammatti-identiteetin tiedostaminen ja kehittäminen (Opinto-opas 2009, 21). Näistä osaamistavoitteista koemme kulttuurin voiman ymmärtämisen olevan ohjaustoiminnan artemien työn vankkana perustana, jonka kautta ammattikunta voi perustella oman työnsä vaikuttavuutta myös osana sosiaali- ja terveysalan moniammatillista työtä. Tässä tutkimuksessa keskitymme ammatti-identiteetin muodostumiseen opiskeluaikana. Tutkimuksemme kiinnittää huomion siihen, mitä vaikutuksia moniammatillisesti toteutetulla opintokokonaisuudella on opiskelijoiden ammatti-identiteetin muovautumisessa.

Ritva Mäntylä keskittyy artikkelissaan (2007, 92-93) pohtimaan opiskelijan ammatillista kasvua opintojen aikana nuorisostaan koulutuksessa, näkökulmana teoreettisen tiedon ja opetussuunnitelmatyön yhdistäminen. Opetussuunnitelma tehdään yhteistyössä koulutusohjelman opettajien kesken ja siihen kirjataan lukuvuositasolla sekä koulutusalaakohtaiset että ammattikorkeakouluille yhteiset osaamistavoitteet ammatillisen kasvun osalta. Mäntylä kiinnittää huomiota suunnitelman tekijöiden yhteisen näkemyksen tärkeyteen kasvun tavoitteista, jotta opintojen sisällöt muodostaisivat eheän kokonaisuuden opetusmenetelmien kanssa. Ammatti-identiteetin hän kuvaa kehittyvän koko elämän ajan ja alkavan jo tulevaan ammattiin sosiaalistumisena opintojen aikana. Hän pohtii ammattikorkeakoulutuksen aikana tapahtuvaa ammatillista kasvua ja sen vastaavuutta työelämässä tarvittavaan jatkuvaan ammatillisen kasvun vaatimuksiin. Ammatilliseen kasvuun hän lukee sisältyvän oman ammattitaidon kehittymisen ja kyvyn arvioida kriittisesti omia taitoja.

Ammattikorkeakoulututkintoon sisältyvät sekä yleiset, kaikille koulutusohjelmille yhteiset työelämävalmiuksiin kuuluvat osaamistavoitteet että alakohtaiset osaamistavoitteet (Opinto-opas 2009, 8). Yleisiä kompetensseja ts. osaamiskokonaisuuksia on yhteensä kuusi. Mäntylä (2007, 96. toim. Saari ym.) tuo kompetensseista esiin erityisesti itsensä kehittämisen, jonka sisällön hän kokee vastaavan ammatilliseen kasvuun tarvittavia osaamisalueita. Itsensä kehittämisen kyvyt, joihin kuuluvat mm. oman osaamisen arviointi, yhdessä oppiminen ja opitun jakaminen työyhteisössä

sekä oman toiminnan suunnittelu ja kehittäminen, auttavat myös työelämän muuttuvissa ja kehittämistä vaativissa tilanteissa (Opinto-opas, 2009, 20.) Läpi koko Mäntylän artikkelin käy ajatus ohjauksen ja tuen tarpeesta opiskelijan ammatillisen kasvun ja ammatti-identiteetin kehittämisessä. Kokemusten ja palautteen kautta opiskelija voi kriittisesti reflektoida omaa osaamistaan suhteessa tulevaan ammattiinsa. Opintojen kuluessa opiskelijan tulisi asteittain päästä tutustumaan ja kokemaan oman ammattialansa työkokonaisuuksia. (Mäntylä 2007, 100.)

Ammatillista kasvua Mäntylä kuvaa prosessina, joka alkaa samaistumisena osaamisyhteisöön. Osaamisyhteisönä toimivat aluksi opettajat ja ohjaajat, jotka vaikuttavat opiskelijan käsityksiin tulevan ammattinsa sisältöalueista. Asteittain opiskelija oppii oman alan asiantuntijayhteisön työtapoja ja käytäntöjä jonka kautta käsitys itsestä ammatin edustajana selkiytyy. (2007, 93-94. toim. Saari ym.) Koko ohjaustoiminnan koulutusohjelman opetuksen läpäisevänä juonteena on asiakaslähtöisen palvelutoiminnan suunnittelu, organisointi ja ohjaaminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen tutkivalla työotteella. (Opinto-opas, 2009, s.19) Ohjaustoiminnan artonomin ammatillisen kasvun polkua opintojen aikana on kuvattu opinto-oppaassa (2009, 22-23) seuraavasti: Ensimmäisenä opiskelija perehtyy ammattialansa menetelmäosaamiseen ja ohjauksen suunnittelussa ja toteutuksessa tarvittaviin valmiuksiin yksilötasolla. Ohjaustoiminnan roolin ja aseman ymmärtäminen osana moniammatillisia ja monialaisia yhteiskunnan toimintaympäristöjä hahmottuu opiskelijalle opintojen edetessä. Valmistuttuaan ohjaustoiminnan artonomilla (AMK) on valmiudet edistää asiakkaan luovuutta, itsensä kehittämistä, hyvinvointia ja toimintakykyä kulttuurisin keinoin. Ohjaustoiminnan artonomi osaa myös kehittämällä ja arvioimalla palveluitaan vastata yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin.

Opinto-oppaassa (2009, 22) on kuvattu ohjaustoiminnan koulutusohjelman opintojen ohjaamista ja oppimisen tukemista. Siinä tuodaan esiin oppijan oma aktiivisuus tiedon tuottamisessa ja ymmärtämisessä, vaikka opiskelijan oppimista tuetaan asiantuntevasti koko opiskelun ajan. Kulttuurialan ammattilaisille on ominaista luovuuden ja uusien ideoiden tuottamisen tärkeys. Valmistuttuaan ohjaustoiminnan artonomilta vaaditaan useasti aloitteellisuutta ja kykyä suunnitella, toteuttaa ja arvioida kulttuurillisesti vaikuttavia työkokonaisuuksia. (Opinto-opas, 2009, 19) Mielestämme ohjauksen ja tuen kannalta oleellista onkin oman luovuuden löytäminen ja kulttuurin voiman ymmärtäminen ohjaustyössä. Opettajat ja ohjaajat eivät ohjaustoiminnan koulutusohjelmassa useinkaan itse ole ohjaustoiminnan artonomeja, joten he voivat tarjota samaistumisen kohteeksi ainoastaan kulttuurialan sekä ohjauksen ammatillisen edustamisen. Kuitenkin ohjaustoiminnan artonomi työskentelee usein ainoana kulttuurialan edustajana sosiaali- ja terveysalan moniammatillisissa tiimeissä. Oman ammatti-identiteetin ja roolin hahmottaminen yhteisössä saattaa muodostua haasteelliseksi samaistumisen kohteen puuttumisen vuoksi. Kulttuurialalle luonteenomainen aloitteellisuus, kulttuuristen kehittämistarpeiden huomiointi ja luovien ratkaisujen hahmottamisen kyky auttavat tällöin ohjaustoiminnan artonomia löytämään paikkansa yhteisössä. Moniammatil-

lisesti toteutetut hyvinvointialojen opintokokonaisuudet saattavat tuoda ohjaustoiminnan artenomille näkemystä omasta kulttuurialan edustajan roolista tässä yhteisössä. Haluamme tässä opinnäytetyössä tutkia juuri tätä mahdollisuutta.

Ohjaustoiminnan yhtenä alakohtaisena osaamistavoitteena on oman ammatti-identiteetin tiedostaminen ja kehittäminen. Tähän sisältyy oman ammattialan erityisosaamisen tiedostaminen, ihmistyölle olennainen oman persoonan ymmärtäminen työväliseenä, muutosherkkyys sekä raja-asiantuntijuus, jossa opiskelija tiedostaa yhtymäkohdat lähellä oleviin ammatteihin. (opinto-opas 2009,21)

Oman ammattiosaamisen esiintuominen edellyttää omien osaamisalueiden ja ammatti-identiteetin tiedostamista. Moniammatillisesti toteutettujen opintokokonaisuuksien ohjaajilla pitäisi mielestämme näin ollen olla kyky tukea ja ohjata jokaisen ammattialan ammatti-identiteetin kehittymisessä opintojakson aikana. Ammattialat tunteva ohjaaja osaa ohjata kohti asiantuntijamaista toimintatapaa. Ritva Mäntylän artikkelissa on (2007, 95. toim. Saari ym.) ohjauksen tavoitteeksi asetettu, että opiskelija saa kattavan kuvan tutkinnon tuomista mahdollisuuksistaan tulevassa työelämässä.

Moniammatillinen opiskelu työelämälähtöisten projektien ja harjoittelujaksojen myötä antaa mielestämme opiskelijoille kuvaa tulevaisuuden työkentällä tapahtuvasta yhteistyöstä eri toimintakulttuurien edustajien kesken. Moniammatillisesti toteutettujen opintokokonaisuuksien toteutustavat vaikuttavat siihen, kuinka hyvin opiskelijat pääsevät tutustumaan toisten ammattialojen tapaan työskennellä ja kokeilemaan yhteistyötä esimerkiksi erilaisten moniammatillista yhteistyötä opettavien harjoitusten kautta. Moniammatillisesti toteutetussa opiskelussa parhaimmillaan oman ammatti-identiteetin tärkeys korostuu ja raja-asiantuntijuus selkiytyy lähellä olevien ammattialojen kesken.

4 ”TOIMINTAKYKYÄ EDISTÄVÄ MONIAMMATILLINEN TYÖ” – OPINTOKOKONAISUUS

Tutkimusympäristönä oli Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ – opintokokonaisuus (15 op). Opintokokonaisuus on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen osio (7 op) on kontaktiopetusta ja toinen osio suoritetaan harjoitteluna. Tutkimuksemme keskittyy tutkimaan ensimmäistä osiota. Opiskelijoita syksyllä 2009 alkaneeseen toteutukseen oli sosiaalialan koulutusohjelmasta kaksi, hoitotyön koulutusohjelmasta kahdeksan sekä ohjaustoiminnan koulutusohjelmasta viisi.

4.1 Tutkimusympäristön kuvaus

Opetusmenetelminä opintokokonaisuudessa olivat luennot, tutustumiskäynnit kuntoutuksen kentän työpaikoille sekä ongelmaperustainen oppi-

minen eli PBL (Problem Based Learning). PBL on yksi tapa lähentää opiskelu- ja työelämän käytäntöjä (Poikela, 2006, 18). PBL:n taustalla on monia eri oppimisteorioita. Perttilä (2004, 27) löytää PBL:n taustalta muun muassa aineksia kognitiivisesta konstruktivismista, joka tarkastelee yksilön tiedon käsittelyä ja strukturointia oppimisprosessissa. Myös dialogi muiden kanssa korostuu tiedon rakentamisessa. (Perttilä 2004, 27).

Perinteisesti ajatellaan, että oppiminen alkaa, kun oppijalle esitellään opettava sisältö ja että ongelmaa ei voi alkaa ratkoa, ellei ensin ole hankittu sen ratkaisemiseen tarvittavaa tietoa. Ongelmaperustaisessa oppimiskäsitksessä oppimisprosessi alkaa jonkin käytännön elämään kytketyn ongelman käsittelystä. Ongelmanratkaisutaitoihin kuuluu taas kehittymistä niin tiedonhankinnassa, itseopiskelussa kuin vuorovaikutuksessa muiden asiantuntijoiden kanssa. (Poikela, 2006,18).

Ongelmaperustaisessa oppimisessä niin kutsuttu oppimisheräte (josta käytetään myös nimityksiä tapaus tai case), on useimmiten sanalliseen muotoon laadittu, käytännön työelämää koskevan tilanteen tai tapauksen kuvaus. Sen yksityiskohtaisuudella tavoitellaan todellista ongelmanratkaisutilannetta. (Perttilä, 2004, 26). Esimerkikiksi ”52-vuotias Eila saapuu Tampereen Tesoman terveystieteiden keskuksen...” on toimivampaa kieltä oppimisherätteessä, kuin ”Ihminen saapuu terveystieteiden keskuksen...”. Ongelmakeskeisessä oppimisessä opiskelijan rooli on itseohjautuva ja hän on itse oman oppimisensa alkuunpanija ja kontrolloija. Pienryhmätyöskentely on keskeinen osa oppimisprosessia PBL:ssä. Kehittynyt ryhmä osaa kohdata ongelmansa sekä ratkaista ne, mikä johtaa oppimiseen. Oppimisen lisäksi ryhmä käy toimintansa aikana läpi ryhmäprosessia. (Perttilä 2004, 36-37). PBL:ssä opettajankin rooli muuttuu ja häntä kutsutaan esimerkiksi tuutoriksi. Tuutorin rooli korostuu ryhmäprosessin tukijana, sekä ongelmiin puuttujana ja oppimisen tukijana, entisen tiedon jakajan roolin sijaan (Perttilä, 2004, 38). PBL edellyttää myös opettajilta jaettua osaamista ja yhteistyötä (Perttilä, 2004, 88).

Opintokokonaisuuden tavoitteena oli yksilön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tarvittavien taitojen soveltamiskyky kuntouttavassa työssä, yhteistyössä perheen, yhteisön ja hoitotiimin kanssa. Tavoitteena oli myös tutustua erilaisiin hoitoympäristöihin ja oppia potilaan hoitoa ja ohjausta. (Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ - opintojakson kuvaus. 2010)

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma liittyi osaksi Hyvinvoinnin koulutus ja tutkimuskeskusta vuoden 2006 alusta. Osana tätä T&K- keskuksen toimintaa tuetaan ja järjestetään yhteistä ja ristiinopiskelua hyvinvoinnin osaamiskeskittymään kuuluvien sosiaali- hoitotyö ja ohjaustoiminnan koulutusohjelmien kesken. Myös tutkimuksemme kohteena oleva opintokokonaisuus on hyvinvoinnin koulutusohjelmien yhteistä opetustarjontaa. (Hämeen ammattikorkeakoulu 2009).

4.2 Tutkimuskysymykset

Halusimme tutkia sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan opiskelijoiden kohtaamista yhteisellä opintojaksolla. Tavoitteenamme oli saada selville moniammatillisesti toteutetun opintojakson vaikutuksia opiskelijoiden kokemuksiin muista koulutusaloista osana moniammatillista kuntouttavaa hoitotyötä.

Lopulliseksi tutkimuksen pääkysymykseksi muodostui:

”Millaisia vaikutuksia monialaisesti toteutetulla opintokokonaisuudella oli osallistuneiden käsityksiin omasta ja muiden alojen työnkuvista hyvinvoinnin ja erityisesti kuntoutuksen kentällä?”

Pääkysymystä tarkensimme seuraavilla kolmella alakysymyksellä:

- a. Miten opintokokonaisuus on vaikuttanut tutkittavien käsityksiin muista opintojaksolle osallistuneista ammattialoista?
- b. Miten opintokokonaisuus on vaikuttanut tutkittavien omaan ammatilliseen kasvuun?
- c. Miten opintokokonaisuus on vaikuttanut tutkittavien yhteistyövalmiuksiin?
- d. Miten kyseistä opintokokonaisuutta tulisi kehittää?

5 TUTKIMUKSEN KULKU

Tutkimuksemme on luonteeltaan laadullinen. Tarkastelun kohteena ovat opiskelijoiden antamat merkitykset ja henkilökohtaiset kokemukset opintokokonaisuuden annista heille. Eskolan ja Suorannan mukaan (2000, 15) Laadullinen tutkimus on tyypillisesti ilmiäsultaan tekstiä, joka voi olla joko tutkijan tuottamaa, tai tutkijasta riippumatta olemassa olevaa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma saa elää ja muuttua tutkimuksen edetessä. Tässä tutkimusmenetelmässä eri vaiheet, aineiston keruusta analyysin kautta tulosten tulkintaan ja raportointiin, kietoutuvat yhteen. (Eskola & Suoranta 2000, 16.) Laadullisessa tutkimuksessa voitaisiin ajatella teorian ja tutkimuksella kootun aineiston käyvän vuoropuhelua. Hirsjärvi (2007, 260) toteaa tutkimusotteen laadullista tutkimusta tehtäessä olevan induktiivinen, eli siinä päädytään yksityisistä havainnoista kohti yleisiä merkityksiä. Tutkimuksemme päämääränä on myös yrittää löytää yksittäisten opiskelijoiden käsityksiä vertailemalla ja luokittelemalla yleisempiä johtopäätöksiä aineiston sisällöstä.

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan keskittyä suuren joukon sijasta melko pienen joukon tutkimiseen. Tässä tapauksessa tutkimuksen tieteellisyys perustuu määrän sijasta aineiston tarkkaan ja kattavaan käsitteellistämiseen. Käsillä olevassa tutkimuksessa korostuu sen kontekstisidonnaisuus, eli esimerkiksi aikaan ja paikkaan sitoutunut harkinnanvarainen otanta vaikuttavat tutkimustulosten yleistettävyyteen. Laadulliselle tutkimukselle

on rakennettava vahvat teoreettiset perusteet. (Eskola & Suoranta 2000, 18).

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85-86) puhuvat näytteen koosta ja siihen vaikuttavista seikoista laadullisessa tutkimuksessa. Heidän mielestään tutkimuksen osallistuvien määrän on oltava harkittu ja heidän on tiedettävä tutkittavasta asiasta tarpeeksi. Omassa tutkimuksessamme halusimme tietoa opintokokonaisuuden vaikutuksista tutkittaviin, joten mielestämme näytteen koon oli mielekästä kattaa kaikki opintojaksolle osallistuvat. Heillä oli myös mitä luultavimmin paljon tietoa tutkittavasta asiasta.

5.1 Kyselyn valinta aineistonkeruumenetelmäksi

Opintokokonaisuuteen osallistui 15 opiskelijaa. Pohdittuamme tutkimusongelmaamme, sekä sitä, millä tavoin saisimme mahdollisimman informatiivisen tutkimusaineiston, päädyimme käyttämään tutkimusmenetelmänä kyselyä. Koska tutkimuksemme käsittelee tätä nimenomaista opintojaksoa, on mielestämme tärkeää saada tietoa jokaisen opintokokonaisuuteen osallistuneen opiskelijan käsityksistä. Halusimme tarkastella opiskelijoiden antamia merkityksiä ja henkilökohtaisia kokemuksia, jolloin kyselystä saamamme aineiston käsittely tapahtuu laadullisesti. Kyseessä on ammattikorkeakoulutason opinnäytetyö, joten otanta ei myöskään voi olla resurssieihin nähden liian suuri, etenkin kun valitsemallamme tutkimusmenetelmällä saatavan aineiston määrä on verrattain suuri. Tämä oli yksi niistä syistä, joiden takia päädyimme tutkimaan yhden tietyn opintokokonaisuuden opiskelijoita, emmekä esimerkiksi kokonaisia opiskelijavuosikursseja. Teemahaastattelu oli myös yksi varteenotettava tutkimusmenetelmä, mutta tulimme siihen tulokseen, että koko ryhmän haastatteluaineiston käsittelyyn resurssimme eivät olisi riittäneet. Toisaalta pienemmän joukon haastattelun tuloksista emme olisi voineet vetää johtopäätöksiä koko ryhmän osalta, joka tässä tutkimuksessa mielestämme on olennaisempaa.

5.2 Kysymysten laadinta ja Webropol-ohjelman käyttö

Päädyimme toteuttamaan kyselyn internetin välityksellä Webropol-ohjelmaa apuna käyttäen. Webropol on internetin välityksellä toimiva kysely- ja tiedonkeruusovellus (<http://w3.webropol.com/finland>). HAMK:lla on oikeudet ohjelman käyttöön, joten sen käyttäminen on ilmaista koulun opiskelijoille. Toisella meistä oli aiempaa kokemusta Webropol-ohjelman käytöstä, joten emme joutuneet harjoittelemaan sen käyttöä tätä kyselyntekoa varten. Ohjelman avulla luodaan kysely, julkaistaan se vastaamista varten ja kootaan vastaukset helposti luettavaksi raportiksi. Itse analyysissä ohjelma ei valitettavasti auta. Sen vaiheen hoidimme täysin itse. Mutta sähköisessä muodossa oleva aineisto helpotti suuresti sen käsittelyä.

Lomakekyselyn laadinnassa ongelmakohtiksi muodostuvat helposti sisällön ymmärtämiseen sekä kysymysten järjestykseen ja muotoiluun liittyvät

seikat (Vilkkä 2005, 104-105). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 74-75) tuovat esiin haastattelun etuja kyselyyn nähden. Haastattelussa tutkijan on helppo tarkentaa kysymystään ja sanojen asetelua sekä kysymysten järjestystä tilanteen mukaan. Haastattelussa tutkija voi myös tehdä lisäkysymyksiä saadakseen tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tietoa ja ymmärrystä. Vilkan mukaan (2005, 104) kyselyssä taas ei aina ole mahdollista oikaista tutkittavan tulkintaongelmia sanojen sisällöistä. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on saada ymmärrystä tutkittavan merkitysten maailmasta, joten kysymysten ja sanojen sisällön ymmärtäminen tutkijan tarkoittamalla tavalla on oleellista.

Päädyimme käyttämään kyselylomakkeessa avoimia kysymyksiä saadaksemme mahdollisimman laajasti vastaajien omia kokemuksia esiin. Sisällytimme kyselyyn myös avoimia kysymyksiä tarkentavia, valmiit vastausvaihtoehdot sisältäviä kysymyksiä. Kohderyhmä oli tuttu, joten pystyimme luottamaan melko varmasti tutkittavien ymmärtävän käyttämiemme käsitteiden sisällön samoin kuin me itse. Vaikeuksia kuitenkin tuotti kysymysten muotoilu siten, että ne olisivat objektiivisia eivätkä peilaisi omia ennako-oletuksiamme tutkittavasta asiasta. Vilkkä (2005, 105) tuo esiin kyseiset ongelmat ja ratkaisuksi tähän hän ohjeistaa kysymysten ymmärtämisen vahvistamisen ennen kyselyn toteuttamista. Testasimme kyselylomakkeet aikaisemmalle toteutukselle osallistuneilla neljällä henkilöllä. Korjasimme lomakkeet heidän palautteensa kautta.

5.3 Kyselyn toteuttaminen

Toteutimme aineistonkeruun opintokokonaisuuden toiseksi viimeisellä kokoontumiskerralla, perjantaina 11.12.2009. Tällöin meille jäi mahdollisuus kerätä aineistoa vielä viimeisen kontaktikerran yhteydessä, joka oli 18.12. 2009. Olimme lähettäneet kyselyn kaikille opintojaksolle osallistuneille 14 opiskelijalle, lukuun ottamatta meitä itseämme. Saimme vastaukset kaikilta kyselyyn osallistuneilta ennen viimeistä kertaa, ja totesimme aineiston kattavaksi. Vastausprosentiksi muodostui näin ollen 100 %.

Kysely toteutettiin opintokokonaisuuden tuntien aikana, joten mahdollisimman moni opiskelija oli paikalla. Olimme lähettäneet kyselystä tiedon sähköpostilla kaikille toteutukselle osallistuneille hyvissä ajoin, sekä kertooneet tulevasta kyselystä myös opintokokonaisuuden aikaisemmillä kontaktikerroilla. (LIITE 1)

Itse kyselyn (LIITE 2 & 3) toteutimme koulun atk-tilassa, jonka olimme varanneet ennakkoon. Kaikki opiskelijat eivät olleet tuona päivänä paikalla, mutta heillä oli kuitenkin tieto tulevasta kyselystä ja poissaolijat kykenivät vastaamaan kyselyyn vielä 18.12.2009 asti. Olimme itse paikalla varaamassamme tilassa ja vastaajilla oli mahdollisuus kysyä meiltä vastausten sisältöihin liittyvissä tulkintaongelmissa.

5.4 Aineiston analysointi

Otantamme koskee syksyllä 2009 alkanutta Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ – opintokokonaisuutta, ja siksi tutkimustulosten yleistettävyyttä, koskemaan hyvinvointialojen opiskelijoita yleensä, tulee pohdittua kriittisesti. Kyseiselle opintokokonaisuudelle osallistuneet ovat sosiaali-, hoitotyö ja ohjaustoiminnan opiskelijoita, he ovat eri-ikäisiä ja aloittaneet opintonsa eri vuosina. Myös heidän aiemmat koulutus- ja työskentelytaustansa ovat erilaisia. Toivomme tutkimustuloksienne kuitenkin antavan suuntaa opiskelijoiden näkemyksistä koskien opintokokonaisuuden antia moniammatilliselle hyvinvointialojen työskentelylle ja ammatilliselle kasvulle ja tätä kautta hyödyttävän seuraavien opetussuunnitelmien, opintokokonaisuuksien ja opintojaksojen suunnittelussa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat merkityssuhteet joiden esittäminen tapahtuu sanallisesti, ei numeraalisesti. Sisällönanalyysissä tutkija tuo sanallisesti esiin löytämiään suhteita ja merkityksiä aineistostaan. Sanallisesti tutkija tuo selkeyttä ja ymmärrettävyyttä tutkimastaan ilmiöstä. (Vilkka, 2005, 140). Aineiston analyysi voidaan jakaa kolmeen toisistaan eroavaan tapaan eritellä aineistoa. Tuomi ja Sarajärvi tekevät erottelun teoksessaan (2009, 95-96) Eskolan (2001;2009) mukaisesti aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysitapaan. Erottelu tapahtuu sen mukaan mikä kussakin ohjaa analyysin tekoa. Kussakin tavassa aineisto eritellään analyysiyksiköihin niiden sisältämien samankaltaisuuksien mukaan. Analyysiyksiköt voivat olla yksittäisiä sanoja, lauseita tai ajatuskokonaisuuksia, joiden määrittämistä ohjaavat tutkimuskysymykset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110).

Aineistolähtöisessä analyysissä tutkijan omat uskomukset, asenteet ja arvostukset saattavat vääristää tuloksia, vaikka periaatteessa analyysin olisi tapahduttava täysin aineiston ehdoilla objektiivisesti. Periaatteessa ainut aineistolähtöistä analyysiä ohjaava teoria on itse aineiston toteuttamistapa. On kuitenkin lähes mahdotonta erottaa täydellisesti tutkijan omia ennakkoluuloja tutkittavien antamasta aineistosta. Koska kaikissa laadullisen tutkimuksen analyysissä analyysiä tehdään koko tutkimusprosessin ajan voi tutkija kirjoittaa auki omat ennakkokäsityksensä ja kirjoittaessaan tulkintojaan aineistosta samalla suhteuttaa siihen omia ennakkokäsityksiään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-96).

Halusimme mahdollisimman tarkasti erottaa omat ennakkokäsityksemme itse aineistosta. Olimme kummatkin osallistuneet kyseisen opintokokonaisuuden toteutukseen. Annukka oli osallistunut tutkittavalle opintokokonaisuudelle, ja Elina oli osallistunut aikaisemman vuoden toteutukseen. Omat kokemuksemme toteutuksista mitä luultavimmin myös vaikuttaisivat ennakkokäsityksiimme. Keskustelimme ja kirjoitimme auki molempien ennakkokäsityksiä sekä ennen tutkimuksen toteuttamista, että koko analyysivaiheen ajan. Se, että meitä oli kaksi tutkimusta tekemässä, auttoi meitä koko tutkimuksen ajan kyseenalaistamaan omia tulkintojamme.

Kaikissa laadullisissa tutkimuksissa teorian merkitys on välttämätön sanovat kirjassaan Tuomi ja Sarajärvi (2009, 18). He määrittelevät käyttämän-

sä teoria-käsitteen tarkoittamaan tutkimuksessa käytettävää viitekehystä, jonka sisällä tutkimuksessa käytetyt teorit ja käsitteet ovat suhteessa toisiinsa. Ennen tutkimuksen aloittamista tutkija määrittelee, mistä viitekehystä hän tutkimustaan käsittelee, mihin hän hakee tutkimusaineistostaan vastausta. Haimme vastauksia opintojakson vaikutuksista moniammatillisuudessa tarvittaviin taitoihin. Rajasimme aiheen koskemaan ohjaustoiminnan artenomien roolia sosiaali- ja terveysalan kentän moniammatillisessa yhteistyössä.

5.5 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Teoriaohjaavassa analyysissä valmiit teoreettiset mallit ja aineiston sisältämä informaatio kietoutuvat yhteen. Tutkija voi käyttää valmista teoriaa apunaan analyysiä tehdessään. Analyysistä näkyy aiemman teorian vaikutus. (Tuomi ym. 2009, 97) Omassa tutkimuksessamme käsitelimme aineistomme teoriaohjaavan aineiston analyysin menetelmää käyttäen. Alussa jaottelimme aineistoa aineistolähtöisesti. Lopussa jaoin vastaukset Tuomen ym. mukaan (2009, 95) deduktiivisesti eli yleisestä yksityiseen jakamalla vastaukset teorialähtöisesti moniammatillisuudessa tarvittavien valmiuksien mukaan (LIITE 4). Moniammatillisuuden jaoin kolmeen osaan, joita olivat seuraavat: yhteistyövalmiudet, oma ammatti-identiteetti ja käsitteet muista lähellä toimivista aloista.

Koska halusimme saada vastauksia siitä, kuinka hyvin moniammatillisesti toteutettu opintojakso tukee opiskelijoiden valmiuksia moniammatilliseen työskentelyyn, päätimme tehdä aineiston analyysin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen. Moniammatillisuuden käsitteen määrittelyn jälkeen liitimme aineistosta esiin nousseita seikkoja tämän teorian mukaisiin ryhmiin.

Kuten kaikissa aineiston analyysissä aineisto käydään läpi etsimällä siitä kaikki ne ilmaukset, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Ennen analyysiä myös määritellään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lauseen osa, lause tai ajatuskokonaisuus. Ilmaukset voidaan erotella teemojen ts. tutkimuskysymysten mukaan eri väreillä alleviivaamalla, jonka jälkeen alleviivatut ilmaukset kerätään erilleen muusta aineistosta.

Lähdimme tutkimaan aineistoa ensin vain tutustumalla siihen lukien jokaisen vastaajan vastaukset erikseen. Luimme aineistoa uudelleen läpi koulutusohjelmittain ja kuulostelimme sen herättelemiä ajatuksia. Keskustelimme aineiston herättämistä ajatuksista ja jatkoimme työtä alleviivaamalla tekstistä ne kohdat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Teimme tämän kumpikin tahoillamme erikseen, halusimme kuulostella aineiston herättämiä ajatuksia meissä. Tapasimme ja kävimme läpi löytämiämme alkuperäisilmauksia. Keskustelun kautta löysimme yhteisen ymmärryksen ja ilmauksille paikan eri teemoissa. Järjestimme poimimamme ilmaukset kolmen tutkimuskysymyksen alle ja erittelimme vielä vastaukset koulutusohjelmittain. Halusimme saada esiin sekä eroavaisuuksia että samankaltaisuuksia koulutusohjelmien välillä.

Alkuperäisistä ilmauksista tehdään pelkistetty ilmaus, joka kuvaa pelkistetysti alkuperäisen ilmauksen sisältämän informaation. Sekä Vilkka (2005,140) että Tuomi ym. (2009, 108-110) käyttävät tästä vaiheesta nimitystä ”aineiston pelkistäminen”, joka jatkuu esille nostetusta aineistosta samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien etsimiseen ja näiden ryhmittelyyn eli klusterointiin ja nimeämiseen yhteisellä käsitteellä. Klusterointivaiheeseen saakka aineistolähtöinen- ja teoriaohjaava analyysi etenevät samalla tavoin. Abstrahointivaiheessa teoriaohjaava sisällönanalyysi liittyy aineistosta nostetut empiiriset käsitteet valmiina oleviin teoreettisiin käsitteisiin. Tässä vaiheessa tosin aineistosta saattaa tulla esiin luokka tai ryhmä, jota ei voi liittää valmiisiin teoriasta nostettuihin luokkiin. Tälle luokalle tai ryhmälle voi antaa nimeksi ”Muut”. (Tuomi ym. 2009; 117,119) Eskola (2000, 33) listaa yhdeksi laadullisten tutkimusten ongelmaksi tulosten analyysien pinnallisuuden, kuten esitettävänä tuloksina vastaajien puheen suoran lainaamisen. Analyysivaiheen tavoitteena on järjestää aineisto muotoon, josta tutkijan on helppo lähteä muodostamaan itse johtopäätöksiä (Tuomi ym. 2009, 101).

Aineiston pelkistämisen ja yhteisten käsitteiden nimeämisen teimme yhdessä. Olimme leikanneet alkuperäiset vastaukset lapuille ja ryhmittelimme niitä yhdessä, koettaen etsiä niitä kuvaavia käsitteitä. Tässä osassa koimme parityöskentelystä olevan eniten hyötyä. Meillä oli mahdollisuus omien käsitysten kyseenalaistamiseen ja avaamiseen yhdessä keskustellen koko klusterointivaiheen ajan. (LIITE 2)

Teimme aineiston analyysiä monena erillisenä päivänä, jotta saimme etäisyyttä aineistoon ja pystyimme erittelemään omia ajatuksiamme ja miettimään aineistosta esiin nousevia teemoja. Aineiston analyysivaiheen jälkeen aineisto tuntui valmiilta johtopäätösten tekoa varten.

Johtopäätökset ja tulokset esittelemme neljän aineistosta esiin nousseen teeman alla. Teemoja ovat seuraavat: opintokokonaisuuden vaikutukset yhteistyövalmiuksiin, ammatti-identiteettiin, käsityksiin muista aloista sekä opintokokonaisuuden kehittämisideat. Jokaisen teeman alla kerromme ensin aineistosta esiin nousseet aiheet, jonka jälkeen esitämme näiden pohjalta tekemämme johtopäätökset. Käsittelemme aineistosta nousseita teemoja sekä ammattialoittain, että yhteisesti. Koska halusimme tutkia mahdollisia eroja koulutusohjelmien välillä.

6 TULOKSET

Kyselyllä halusimme saada vastauksia monialaisesti toteutetun opintokokonaisuuden vaikutuksista osallistuneiden käsityksiin omasta ja muiden alojen työnkuvista? Vastauksia haimme moniammatillisuudessa tarvittavien valmiuksien alle, joita olivat seuraavat: yhteistyövalmiudet, oma ammatti-identiteetti sekä käsitykset muista aloista. Vastauksista nousi esiin myös kohta ”Muut”, joka sisälsi kommentteja opintokokonaisuuden kehittämiseksi.

6.1 Vaikutukset ammatti-identiteettiin

Moniammatillisissa ongelmanratkaisutilanteissa yksittäinen työntekijä on oman ammattialansa osaaaja asiantuntija. Oman alan tietoperustan hallinta ja selkeys omasta roolista antaa työntekijälle varmuutta hänen toimiessa moniammatillisessa yhteistyössä. Varmuus oman alansa hallinnasta, luottamus omaan osaamiseen sekä ymmärrys oman asiantuntijuuden mahdollisuuksista ja rajallisuudesta rohkaisevat näkemysten ilmaisemiseen, päätöksentekoon ja yli ammattirajojen tapahtuvaan toimintaan. (Rekola 2008, 16). Yhdeksi tutkimuksemme teemaksi valitsimme opintokokonaisuuteen osallistumisen vaikutukset osallistujien ammatti-identiteetin muodostumiseen.

Ohjaustoiminnan artenomiopiskelijoiden vastauksista nousi esiin oman työnkuvan selkiytyminen opintokokonaisuuden aikana. Tähän vaikuttavana tekijänä moni artenomiopiskelija tuo esiin vertailun muihin toteutukseen osallistuneeseen ammattialaan. Parissa vastauksessa sosionomin ja artenomin työnkuvan pohdinta on tuonut selkeyttä omaan ammatinkuvaan. Yhdelle vastaajista kirkastui se, että hän edustaa kulttuurialaa. Opintokokonaisuudelle osallistuneet sosionomiopiskelijat kokivat opintojakson sekä selkiyttäneen että toisaalta jättäneen sosionomin roolin epäselvimmäksi verrattaessa muihin aloihin. Sairaanhoidajaopiskelijat kokivat oman työnkuvan selkiytyneen sekä laajentuneen opintokokonaisuuden aikana.

Vastauksista voidaan päätellä, että opintokokonaisuus on tukenut opiskelijoiden ammatillista kasvua ammatti-identiteetin selkiytymisen kautta. Moniammatillisuudessa eri alojen ammatinkuvien ja roolien tuntemus on olennaista. Monissa kohdin tutkittavien vastauksista ilmenee, että eri ammattiryhmien työnkuviin ja omaan rooliin kentällä kaivattiin kuitenkin lisää tietoa. Moniammatillisissa ongelmanratkaisutilanteissa työntekijän täytyy osata soveltaa tietoaan myös käytännössä. Tärkeää on myös osata jakaa tietoaan sekä rakentaa uutta integroitua tietoa. Toisten asiantuntijuuden arvostaminen ja siihen luottaminen sisältyvät myös yhteistyöosaamiseen (Rekola 2008, 17). Vastauksista ilmeni, että vaikka oman ammattiroolin koettiin selkiytyneen, kaipasivat tutkittavat vielä konkreettisia esimerkkejä selkiyttämään oman ammattialansa työroolia.

6.2 Vaikutukset käsityksiin muista

Toinen teema, jota kyselyn kautta halusimme selvittää, oli millä tavoin opintokokonaisuus on vaikuttanut tutkittavien käsityksiin muista opintojaksolle osallistuneista koulutusaloista. Eri ammattialojen edustajat hahmottavat asiakasta oman tieteenalansa käsitteistä, omista tulkinnoistaan ja kokemuksistaan käsin. Eri kokemus- ja koulutustaustaiset ammattilaiset kiinnittävät eri seikkoihin huomionsa ja näkevät ja kuulevat asiakkaan eri tavoilla. Nämä sisäiset hahmottamisen mallit ovat tärkeitä sillä ilman niitä ihmisen mieli olisi täyttä kaaosta. Toisaalta nämä mallit saattavat estää kokonaisvaltaisempaa tulkintaa ja uusien työskentelytapojen omaksumista. Erilaisten tulkintojen kohdatessa syntyy usein myös ristiriitoja siitä, mikä on oikea tulkinta. Parhaimmillaan eri alojen ammattilaisten erilaisten tulkintojen pohjalta syntyy uusi, kokonaisvaltainen kuva asiakkaasta. (Isoherranen 2008, 76-77). Omien mielen mallien tarkastelu ja kyseenalaistaminen on hyödyllistä yhteistyövalmiuksien kehittämisen näkökulmasta. Jos vaikka jonkun oletuksena on, että toisen ammattialan edustaja ei arvosta hänen aisantuntijuuttaan, vaikuttaa se hänen käyttäytymiseensä ja voi syntyä negatiivinen vuorovaikutuksen kehä. Erittäin tärkeää onnistuneen vuorovaikutuksen kannalta onkin oman ja toisten asiantuntijuuden oivaltaminen ja arvostaminen sekä omien mielen mallien tunnistaminen. (Isoherranen 2008, 79).

Ohjaustoiminnan artemiopiopiskelijat kokivat muita aloja koskeneen tiedon lisääntyneen. Muutama vastaajista mainitsee yhteisten PBL-keskustelujen lisännen ymmärrystä muiden alojen työnkuvaa kohtaan. Yksi vastaajista koki sairaanhoitajan työnkuvan olevan muihin aloihin verrattuna eniten esillä opintojaksolla. Muutamassa vastauksessa tuotiin esiin tarvetta selkiyttää sosionomin ja ohjaustoiminnan artemin työnkuvien eroja. Näiden alojen työroolien koettiin olevan samankaltaisia, mutta työmenetelmien eroavan toisistaan. Kunkin alan ammattilaisten roolien selkeä määrittäminen on yhteistyössä tärkeää. Roolit ovat erilaisia eri toimintaympäristöissä. Yhdessä määritellyt roolit lisäävät työskentelyn tehokkuutta muun muassa poistamalla mahdollisia ristiriitaisia tavoitteita ja päällekkäistä työskentelyä (Isoherranen 2008, 36).

Sekä sosionomiopiskelijat että sairaanhoitajaopiskelijat kokivat opintojakson selkiyttäneen opintojaksolle osallistuneiden ammattialojen työnkuvia, sekä tuoneen ymmärrystä näiden alojen työnjakoon kentällä. Usea sairaanhoitajaopiskelija mainitsee hoidon kokonaiskuvan hahmottamisen lisännen arvostusta muita hoitoon osallistuvia aloja kohtaan ja ymmärtäneensä näiden tärkeyden osana tätä kokonaisuutta. Lisäksi kahdessa sairaanhoitajaopiskelijan vastauksessa opintojakson koetaan lisännen näkökulmia kulttuuristen menetelmien käytöstä.

Ainoastaan sairaanhoitajaopiskelijoiden vastauksissa tulee esiin arvostuksenanto muita opintojaksolle osallistuneita aloja kohtaan. Toisaalta usealla heistä ei ennen opintojaksoa ollut tietoa sosionomin ja ohjaustoiminnan ammatinkuvista osana kokonaisvaltaista hoitotyötä. Sosiaalialan ja ohjaustoiminnan opiskelijat taas tuovat esiin, että jo ennen opintojaksolle osallistumista heillä oli tietoa sairaanhoitajien työnkuvasta.

Sairaanhoitajaopiskelijalle sosionomin työnkuva on selkiintynyt, mutta sosionomiopiskelija kokee, että hänen roolinsa on vähiten ollut esillä. Sairaanhoitajaopiskelija toivoo lisää erityisosaamisalueiden tarkennusta ohjaustoiminnan ja sosionomi opiskelijoiden omien kokemusten kautta.

6.3 Vaikutukset yhteistyövalmiuksiin

Kaikki opintojaksolle osallistuneet opiskelijat kokivat pääasiassa keskustelun muiden alojen opiskelijoiden kanssa lisänneen näkökulmia yli ammattirajojen. Työelämässä sosiaali- ja terveystieteiden tiimien keskustelut esimerkiksi yhteisen käsityksen luomiseksi asiakkaan tilanteesta ja tarvittavista toimenpiteistä saattavat olla hyvinkin hierarkkisia tai kaavamaisia. (Isoherranen 2008, 59). Eri alojen opiskelijoiden keskustellessa, samassa tilanteessa olevien henkilöiden keskustelua ja mielipiteiden vaihtoa tuskin rajoittavat edellisen kaltaiset tekijät. Opiskeluaikana harjoitellut vuorovaiikutustaidot toisten kuuntelemisesta omien näkökulmien ilmaisemiseen, voivat helpottaa kyseisten taitojen rohkeampaa käyttöä myös tulevaisuudessa todellisissa työskentely-ympäristöissä. Myös muut opintojakson toteutustavat PBL-keskustelujen lisäksi ovat selkiyttäneet monelle opiskelijalle muiden alojen rooleja moniammatillisessa yhteistyössä. Tietoa ovat lisänneet myös luennot sekä tutustumiskäynnit kuntoutuksen kentän työpaikoille. Kuitenkin ohjaustoiminnan opiskelijoista moni toi esiin toiveen lisätä tutustumiskäyntejä paikkoihin, joissa näkisi käytännössä opintojaksolle osallistuneiden alojen yhteistyötä. He toivoivat muutenkin lisää tietoa eri ammattialojen yhteistyöstä käytännössä sekä tietoa moniammatillisuuden hyödyistä.

Keskustelun lisäksi useista ohjaustoiminnan artemiopi opiskelijoiden ja sairaanhoitajaopiskelijoiden vastauksissa koetaan opintojakson auttavan heitä tulevaisuuden työssään hyödyntämään muiden alojen ammattitaitoa osana moniammatillista hoitoa. Yhdessä ohjaustoiminnan vastauksessa mainitaan yhteisen kielen löytymisen opintojakson aikana parantavan yhteistyövalmiuksia. Yhteinen, kaikkien ymmärtämä kieli ja käsitteistö on olennainen tekijä moniammatillisen yhteistyön onnistumisen kannalta. Isoherranen (2008, 73) kirjoittaa hyvän moniammatillisen tiimin pyrkivän siihen, että kaikki ymmärtävät käytettyä kieltä. Tavoitteen luomisessa voi ensimmäinen ongelma olla yhteisten käsitteiden ja yhteisen kielen puuttuminen. Eri ammattialojen edustajilla on oman koulutuksen myötä opitun kielen lisäksi myös omat arvomaailmat ja ajattelutavat. Jotta yhteinen tavoite voidaan asettaa ja jotta toiminta onnistuu, on tärkeää, että ryhmä muodostaa yhteisen tulkinnan siitä mitä on tapahtumassa ja mitkä ovat ryhmän jäsenten roolit toiminnan toteuttamisessa. (Isoherranen 2008, 73).

6.4 Opiskelijoiden kommentteja opetuksen toteuttamisesta

Opintojaksolla käsiteltiin yhteensä kuusi case-tapausta. Ohjaustoiminnan artemiopi opiskelijat toivoivat case:ien käsittelyyn lisää ohjaustoiminnan

näkökulmaa sekä aiheiden käsittelyä tasapuolisemmin kaikkien alojen näkökulmista. Lähes kaikki ohjaustoiminnan opiskelijat halusivat lisätä tutustumiskäyntien määrää.

Muutamit ohjaustoiminnan sekä sairaanhoidon opiskelijat toivoivat vähemmän PBL:case:ja. Ne koettiin ”puuduttavina” liian laajoina tai liikaa jo aiempia aiheita toistaneina. Yksi sairaanhoitajaopiskelija totesi opintojakson olevan liian lyhyt kestoaltaan, jotta aihealueisiin olisi ehtinyt tutustua syvällisesti. PBL:n ongelmien tulee olla aitoa elämää jäljittelevä, käsitteellisesti riittävän haastava ja moniulotteinen, mutta kuitenkin riittävän kapea, jotta oppiminen kohdistuisi olennaisiin asioihin (Nurminen 2008, 177).

Sosionomiopiskelija toivoi laajempaa kuntoutuksen kentän asiakasryhmien käsittelyä. Eritoten hän toivoi lisää vanhustyön käsittelyä, sillä opintojakso oli heille osa vanhustyön sivuainetta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISIDEAT

Opintojakson tavoitteena oli yksilön terveyden ja toimintakyvyn edistämiseen tarvittavien tietojen soveltamiskyky. Myös kyky asiakkaan ohjaukseen sekä hoitotiimin jäsenenä toimimiseen oli kirjattuna opintojakson tavoitteissa. Suoranaisesti siis moniammatillisuudessa tarvittavien valmiuksien harjoittelu ei ollut opintojakson tavoitteena. Toimiminen hoitotiimin jäsenenä vaatii kuitenkin valmiuksia moniammatillisuuteen, jossa yhteisen tavoitteen muovaaminen yhdessä on olennaista. Ihmistyössä keskiössä on ihminen ja koemme, että kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisen kannalta on oleellista, että kaikki hyvinvointiin vaikuttavat osa-alueet otetaan tasa-arvoisesti huomioon. Vastauksissakin esiin tullut hoitotyön laaja-alaisuuden hahmottaminen opintojakson aikana on omiaan tukemaan ajatusta, että moniammatillisesti toteutetut opintokokonaisuudet luovat pohjaa ihmisen kokonaisuutta arvostavalle hoitotyölle. Isoherrasen (2008, 46) mukaan sosiaali- ja terveysaloilla on tullut yhä tärkeämmäksi eri alojen osaamisen ja tiedon yhteen kokoaminen ja innovaatioiden kehittäminen monimutkaistuneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Parhaimmillaan uusia ratkaisuja ja uudenlaista ymmärrystä luodaan kun rinnakkain asetetaan erilaisia jopa keskenään ristiriitaisia ja epäsoivia näkökulmia. Jotta eri näkökulmista kootun tiedon pohjalta voidaan muodostaa holistinen, yhdistävä näkemys asiasta, tarvitaan kehittyneitä yhteistyötaitoja. Laadukkaamman, kokonaisvaltaisemman ja asiakaslähtöisemmän tuloksen aikaansaamiseksi tarvitaan yhteistyömenetelmien hallinnan lisäksi motivaatiota kehittämiseen, ammattitaitoa ja tietoa. (Isoherranen 2008, 46-47)

Moniammatillisuudessa vaadittaviin taitoihin tarvitaan ehdottomasti varmuutta omasta ammatti-identiteetistä, jotta voi tuoda edustamansa alan näkökulmaa yhteisiin keskusteluihin. Opintojen aikana oma ammatti-identiteetti hakee vielä paikkaansa eikä voi olettaakaan, että opiskelijat kykenisivät moniammatilliseen työskentelyyn ilman ohjausta ja tukea alojensa asiantuntijayhteisöltä ts. ohjaavilta opettajilta. Kuvaa tulevaisuuden

työstä osana omaan alaan (esim hoitotyö) kuuluvaa moniammatillista tii- miä voi kuitenkin saada kuvaa jo opiskelujen aikana moniammatillisesti toteutettujen opintokokonaisuuksien kautta.

7.1 Moniammatillisen opiskelun hyödyt

Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että oma ammatinkuva selkiytyy ti- lanteissa, joissa on mahdollista vertailla omaa työnkuvaa suhteessa muihin lähellä omaa ammattialaa toimiviin aloihin.

Ohjaustoiminnan artonomin rooli on selkiytynyt sekä heille itselleen että sosionomi- ja sairaanhoitaja opiskelijoille. Ohjaustoiminnan artonomin edustaessa kulttuurialaa voidaan päätellä, että näin ollen myös kulttuuriin osuus hyvinvoinnin tukemisessa on selkiytynyt.

Tuloksista voidaan päätellä, että opintokokonaisuudet, joissa opiskelijat pääsevät tuomaan keskusteluissa esiin opiskelemansa ammattialan näkö- kulmia, tukevat oman erityisosaamisen ja raja-asiantuntijuuden selkiyty- mistä muihin lähellä oleviin ammattialoihin tutustumisen kautta. Isoherran- sen (2008, 34) mukaan vuorovaikutustaidot nousevat hyvin tärkeäksi teki- jäksi yhteisen tiedon kokoamisessa. Moniammatillisen yhteistyön osallis- tujilta vaaditaan kykyä taitavaan keskusteluun ja dialogiin ja organisaa- tioilta dialogin mahdollistavia rakenteita. Jotta tällainen yhteistyön muoto mahdollistuisi, täytyy myös roolien olla yhteisessä ymmärryksessä määri- teltyjä. (Isoherranen 2008, 34). Toisten työroolien tiedostaminen antaa myös valmiuksia hyödyntää heidän erityisosaamistaan. Asiakaslähtöisessä työotteessa korostuu juuri tämä monialaisuuden ymmärtämisen merkitys.

Opintojakson aikana käsitys hoitotyön laaja-alaisuudesta ja moninaisuu- desta on selkiytynyt opiskelijoille. Kuitenkin vastauksissa tuotiin esiin ha- lua selkiyttää erityisesti sosionomin ja ohjaustoiminnan artonomin roolien eroa. Jako eri koulutusohjelmien edustuksen kesken ei ollut tasainen. Oh- jaustoiminnan opiskelijoita oli viisi, sosionomiopiskelijoita taas oli ainoas- taan kaksi verrattuna sairaanhoitajaopiskelijoihin, joita oli opintojaksolla eniten, yhteensä kahdeksan. Myös edustuksen epätasaisuus on saattanut vaikuttaa ed. mainittuun seikkaan.

7.2 Kehittämisenäkökohtia ohjaustoiminnan näkökulmasta

Kyseisellä opintojaksolla PBL-istunnot rakentuivat siten, että case:t toimi- vat pohjana tiedonhaun jäsentämisessä. Istunnoissa ei pyrittykään ratkai- semaan itse case:n sisältämää ongelmaa.

Tutkittavien esiintuomaan tarpeeseen saada vielä konkreettisempaa tietoa toistensa käytännön työmenetelmistä voisi yhtenä vaihtoehtona olla yhtei- sen kuntoutussuunnitelman teko, jossa jokaisen koulutusohjelman mene- telmät tavoitteiden saavuttamisessa tulisivat konkreettisesti esiin. Yhtei-

sessä hoito- ja palvelusuunnitelman teossa voisi myös aiheesta kerättyä tietoa soveltaa käytännön esimerkkien kautta ja tietopohja jäsentyisi vieläkin tarkemmin. Puuduttavilta ja liian laajoilta tuntuneet case-alueet saisi näin elävöitettyä, ja ehkä tämä myös lisäisi motivaatiota case-työskentelyä kohtaan. Myös tutkittavien ohjaustoiminnan edustajien tuoma toive lisätä tutustumiskäyntejä moniammatillisesti toimiviin paikkoihin toisi lisää käytännön esimerkkejä työmenetelmistä.

Ohjaustoiminnan koulutusohjelman kuvauksen mukaan ohjaustyöllä pyritään edistämään asiakkaan luovuutta, itsensä kehittämistä, hyvinvointia ja toimintakykyä kulttuurisin keinoin. (Opinto-opas 2009, 19) Edelliseen liittyy ohjaustoiminnan artonomin näkökulmasta se seikka, että hyvänä ammattilaisena hänen tulee ymmärtää asiakaslähtöisesti juuri tämä kulttuurin, valinnan mahdollisuuksien ja niihin liittyvien makuasioiden moninaisuus. Kulttuurin voimalla tarkoitetaan tässä asiayhteydessä sellaisia luovia toimintoja ts. kulttuurisia menetelmiä, joissa ihminen tekemisen ja/tai kokemisen kautta parhaimmillaan lisää henkistä ja/tai sosiaalista hyvinvoinnin pääomaansa

Kulttuuristen menetelmien erityisluonteen takia niitä on lähes mahdotonta standardoida. Jotta opiskelujen aikana voisimme antaa kuvaa ohjaustoiminnan työn käyttämisestä menetelmistä, tarvittaisiin konkreettisia tapausesimerkkejä, joihin voitaisiin suunnitella ja räätälöidä kyseisen tapauksen asiakkaalle/asiakasryhmälle soveltuvaa tavoitteellista toimintaa kulttuurisin keinoin. Tutkittavista ohjaustoiminnan artonomit toivovat myös itse case:ihin lisää juuri ohjaustoiminnan näkökulmaa. He halusivat myös selkeyttä itselleen omasta roolistaan sekä konkreettisia esimerkkejä siitä, miten ohjaustoiminnan menetelmillä voidaan tukea hoitotyön tavoitteita.

Kulttuuristen vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointia vaikeuttavat yksiselitteisten indikaattorien puute. Yleensä arvioinneissa pyritään korostamaan mitattavissa olevaa tietoa ja subjektiivisesti koettu jää toissijaiseksi. Tämä, kuten eräät muutkin kulttuurisen toiminnan luonteeseen liittyvät seikat, ovat ongelmia kulttuurin vaikutusten arvioimisen kannalta. Huomion kiinnittäminen helposti mitattavissa oleviin asioihin voi johtaa puutteellisiin johtopäätöksiin koko toiminnan näkökulmasta. (Liikanen 2010, 73-74). Kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutusten arvioinnissa joudutaan rajaamaan ja valikoimaan, mitä vaikutuksia halutaan ja voidaan ottaa huomioon ja mitata. Terveiden ja kulttuuritoiminnan väliset yhteydet voidaan kuvata esimerkiksi psykofysiologisen mallin mukaisesti, jossa kulttuuri- ja taide-elämys kiihdyttää psykofysiologista järjestelmää siten, että elimistössä syntyy tasapainoa ja rauhoittumista rakentava tilanne, joka puolestaan lisää hyvinvointia ja terveyttä. (Liikanen 2010, 64)

Koulutusohjelmille yhteisesti suunnitelluissa opintokokonaisuuksissa olisi varmasti hyödyllistä yhteistyö myös eri alojen opettajien kesken opintokokonaisuuksien suunnittelussa. Tällöin varmistettaisiin jokaisen koulutusohjelman näkökulman esiintuominen. Nurminen (2008, 186) listaa ammatillisen itsetunnon- ja tuntemuksen sekä reflektiivisten taitojen korostuvan

koulutuksen kautta saatavassa yhteistyöosaamisessa. Opiskelijoiden moniammatillisen yhteistyöosaaminen kehittämisen ei itsessään riitä, vaan tarvitaan myös asiantuntijoina toimivien opettajien ja työelämän edustajien verkottumista ja yhteistyötä koulutuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Nurminen 2008, 186). Oleellista on myös se, että toiminnalle laaditaan moniammatillisen yhteistyöosaamisen päämäärä ja selkeät tavoitteet (Nurminen 2008, 180).

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tulokset kuvastavat syksyllä 2009 toteutetun Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ –opintokokonaisuuden osallistujien käsityksiä. Tämä seikka tulee pitää mielessä tulosten yleistettävyyttä pohdittaessa. Kyselymme vastasivat kaikki opintojaksolle osallistuneet opiskelijat, joten tuloksissa tulee kattavasti esiin koko ryhmän edustamat kokemukset opintokokonaisuuden vaikutuksista. Koulutusaloittainen jakauma oli epätasainen, joka on saattanut vaikuttaa opiskelijoiden kokemuksiin opintokokonaisuuden vaikutuksista heihin. Opiskelijoita oli sosiaalialan puolelta kaksi, sairaanhoitopuolelta kahdeksan sekä ohjaustoiminnan koulutusohjelmasta viisi.

Teoriaosuuden laatiminen jäseni itsellemme ohjaustoiminnan arteminin työn oikeutusta. Opinnäytetyömme tekovaiheen ajan kutsuimme sitä leikkillisesti työnimellä ”Ohjaustoiminnan manifesti”. Koimme tärkeäksi pohdita ja tuoda esiin ohjaustoiminnan arteminien työn vaikuttavuutta osana sosiaali- ja terveysalaa. Työn rajaaminen oli kuitenkin vaikeaa. Olisimme halunneet tutkimuksellamme selvittää paljon enemmän ohjaustoiminnan arteminien työn arvostukseen liittyvää. Rajasimme työmme kuitenkin lopulta monialaisten opintojen vaikutuksiin opiskelijoiden käsityksiin omasta ja muiden alojen osaamisalueista ja työnkuvista. Vastauksista kuitenkin tuli esiin myös arvostuksenantoja muita lähellä toimivia aloja kohtaan.

Kyselylomakkeen kysymykset vastasivat mielestämme tutkimuskysymykseemme. Yhden kysymyksistä opiskelijat olivat lähes järjestäen ymmärtäneet väärin, joten jätimme sen kokonaan käsittelemättä. Kysymys oli muotoa: ” Koitko saaneesi opintojaksolla riittävästi tietoa muiden alojen osuudesta kuntoutukseen?” Kysymyksen alla oli tutkintojen nimikkeet ja valmiit vastausvaihtoehdot. Ajatuksenamme oli ollut, että jokaisen alan alle merkataan mitä on toteutuksen kuluessa kustakin alasta oppinut. Useat vastaajista olivat ymmärtäneet kysymyksen siten, että he merkkasivat aloista vain omaansa koskevan vaihtoehdon. Kysymyksen muotoileminen toisella tavalla olisi saattanut tuonut aineistoomme lisää vastauksia opiskelijoiden ajatuksista muita aloja kohtaan. Pohdimme myös alussa mahdollisuutta toteuttaa opintokokonaisuuden aikana kaksi kyselyä, joista ensimmäinen olisi toteutettu ennen opintokokonaisuuden alkua ja toinen opintokokonaisuuden ensimmäisen osion päätyttyä. Ajatuksenamme oli peilata näiden kahden kyselyn vastauksia keskenään ja tutkia olisivatko opiskelijoiden käsityksissä tapahtunut merkittävää muutosta. Koemme kuitenkin,

että yhdellä kyselyllä tavoitimme kattavan. Opiskelijat arvioivat toteuttamassamme kyselyssä itse miten opintokokonaisuus oli heihin vaikuttanut.

Opinnäytetyöprosessimme kesti kutakuinkin yhden lukuvuoden muiden opintosuoritusten ohella. Tutkimuksemme oli todellakin prosessi, joka muotoutui jatkuvasti tutkimuksen edetessä. Aluksi kaavailimme tutkivamme moniammatillisen opintojakson osallistujien käsityksiä kulttuurin vaikutuksista hyvinvointiin, mutta aiheen ja käsitteistön epämääräisyyden takia tutkimuksemme muotoutui vähitellen käsittelemään moniammatillisesti toteutetun opintokokonaisuuden vaikutuksia osallistujien käsityksiin eri alojen työnjaosta ja ammattirooleista. Joulukuussa 2009 tapahtuneen aineiston keruun jälkeen työmme seiso i pari kuukautta paikoillaan. Analyysivaihe ja johtopäätösten teko sujui mielestämme hyvin. Parityönä tehden koimme saavamme mahdollisimman luotettavan ja objektiivisen tuloksen. Pystyimme kyseenalaistamaan ja pohtimaan yhdessä toistemme tulkintoja aineistosta.

Prosessin aikana pääsimme pohtimaan oman tulevan työmme merkittävyyttä, paikkaa ja asemaa sosiaali- ja terveysalan kentällä. Ennen kaikkea itsellemme selkiytyi kulttuurin voiman syvyys ja merkitys ihmisen hyvinvoinnille, joka on mielestämme ohjaustoiminnan työn ydin. Toivomme, etteivät työmme tulokset jäisi huomiotta suunniteltaessa tulevia yhteisiä toteutuksia hyvinvointialojen kesken.

LÄHTEET

Anttila, A. Lähetetty 29.10.2009. Re: Vs: Re: Vs: Opetusministeriön sivuilta. Vastaanottaja Annukka Lipponen. Sähköpostiviesti. Viitattu 10.4.2010.

Bardy, M. Haapalainen, R. Isotalo, M. & Korhonen, P. Toim. 2007. Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Bardy, M. 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa. Bardy, M. Haapalainen, R. Isotalo, M. & Korhonen, P. Toim. 2007. Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Brandenburg, C. von. 2007. Taide ja työhyvinvoinnin edistäminen – tehokkuusajattelua vai elämänlaadun parantamista?. Teoksessa. Bardy, M. Haapalainen, R. Isotalo, M. & Korhonen, P. Toim. 2007. Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus Laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Eteläpelto A, Onnismaa J, toim. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Dark Oy, 2006.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, R. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Hyyppä, M. T. & Liikanen H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hyyppä, M. T. 1997. Tunteet ja oireet – Uusin psykosomatiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hyyppä, M. T. 2007. Elinvoimaa kulttuurista. Teoksessa. Bardy, M. Haapalainen, R. Isotalo, M. & Korhonen, P. Toim. 2007. Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hämeen ammattikorkeakoulu 2009. Opinto-opas 2009. Opintosuunnitelmat 2009-2013.

Isoherranen, K. Rekola, L. Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki : WSOY Oppimateriaalit Oy.

Jalava, U. & Virtanen, P. 1995. Moniammatillinen projektitoiminta. Avain hyvinvointipalvelujen tulevaisuuteen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Juujärvi S, Myyry L, Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyyys ammatillisessa toiminnassa. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Helsinki: Yliopistopaino.

Lipponen, L. Kertomus kulttuurisesti suuntautuneen psykologian ydinmetaforana. Ihanus, J. Toim. 1999. Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Nummenmaa, A. R. Virtanen, J. toim. PBL Ongelmasta oivallukseen – Ongelmaperustainen opetussuunnitelma. 2002. Tampere: Juvenes Print-Tampereen Yliopistopaino Oy.

Nurminen, R. 2008. VII Erilaisia näkökulmia moniammatilliseen yhteistyöhön. Teoksessa Isoherranen, K, Rekola L, Nurminen R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki : WSOY Oppimateriaalit Oy, 173-185.

Ojala, S. Nummi, M. 2008. Tunteettomat taitajat - selvitys ohjaustoiminnan artojen sijoittumisesta työelämään ja tyytyväisyydestä koulutukseen. Opinnäytetyö. HAMK, Ohjaustoiminnan koulutusohjelma.

Perttilä, M. 2004. Se on totta, mikä toimii – Ongelmaperustaisen oppimisen (PBL) käyttöönotto sairaanhoitajakoulutuksessa. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen laitos, Ammattikasvatus. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja A, Tutkimuksia, osa 8. Saarijärvi: Gummerus Oy.

Poikela, E. Knowledge, knowing and problem-based learning. Toim. Poikela, E. & Nummenmaa, A. 2006. Teoksessa: Understanding Problem-based Learning. Tampere: Juvenes Print Oy.

Poikela, E. Constructing PBL curricula as a learning environment. Toim. Poikela, E. & Nummenmaa, A. 2006. Teoksessa: Understanding Problem-based Learning. Tampere: Juvenes Print Oy.

Poikela, E. & Poikela, S. Problem-based curricula. Toim. Poikela, E. & Nummenmaa, A. 2006. Teoksessa: Understanding Problem-based Learning. Tampere: Juvenes Print Oy.

Poikela, E. 2008. 4. Koulutuksen ja työn uusi suhde- kohti työelämälähtöistä opetussuunnitelmaa. Helakorpi, S. Toim. 2008. Postmoderni ammattikasvatus – haasteena ubiikkiyhteiskunta. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2008. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Rauhala, L. 2005b. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rauhala, L. 2005a. Ihminen kulttuurissa – kulttuuri ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rekola, L. 2008. V Asiantuntijoiden yhteistyön johtaminen. Teoksessa Isoherranen, K, Rekola L, Nurminen R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki : WSOY Oppimateriaalit Oy, 145-159.

Ryff, C. D & Burton Singer. 2006. 19. Ihmisen ironiaa: Hyvinvointia ja terveyttä matkalla kohti kuolemaa. Toim. 2006. Aspinwall, L. G. & Sipilainen, T. 2009. Minusta on moneksi? Ohjaustoiminnan arteminin osaamisvaatimukset työelämän edustajien mukaan. Opinnäytetyö. HAMK, ohjaustoiminnan koulutusohjelma.

Staudinger, U. Ihmisen vahvuksien psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saari S. & Varis T, toim.2007. Ammatillinen kasvu, professional growth – professori Pekka Ruohotien juhlaKirja. 2007. Julkaisijat, Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Salakari, H. 2008. 5. Työelämän muuttuvat ammattitaitovaatimukset ja uudenlaiset oppimisen mahdollisuudet. Helakorpi, S. Toim. 2008. Post-moderni ammattikasvatus – haasteena ubiikkiyhteiskunta. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2008. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Seinä, S. & Helander, J. 2007. Tiimeistä työpareiksi. Toiselta oppiminen ja ammatillinen kehittyminen. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 3/2007. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Sipolainen, T. 2009. Minusta on moneksi? Ohjaustoiminnan arteminin osaamisvaatimukset työelämän edustajien mukaan. Opinnäytetyö. HAMK, Ohjaustoiminnan koulutusohjelma.

Tuomi, J & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuokila-Oikkonen, P. & Kivirinta, M. 2007. Pover Psykiatrisen hoitotyön malli – verkostot ammatillisen pätevyyden kehittämisessä. Loppuraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulu 2007. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 36. Tampere: Juvenes Print Oy.

Wright, G. H. von. 2007. Humanismi elämänasenteena. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Internet-lähteet:

Hämeen ammattikorkeakoulu 2009. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Viitattu 20.9.2009.

(http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/koulutus/Nuorisokoulutus/Ohjaustoiminnan_ko/Oppimisymparisto.)

Opinto-opas 2009. Opintosuunnitelmat 2009-2013. Hämeen ammattikorkeakoulu 2009. Viitattu 1.4.2010.

http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK_Opiskport_Dok_kirjasto/Koulutusprosessi_docs/Tiedostot/Opintoopas2009NUOURET.pdf

Webropol-yrityksen esittely etusivulla, 2010. Viitattu 13.4.2010.

<http://w3.webropol.com/finland>

Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ - opintojakson kuvaus. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.4.2010.

https://portal.hamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?page=&opettap_id=2154669&stack=push

SAATEKIRJE 8.12.2009

Hei!

Olemme tekemässä opinnäytetyötämme, jossa tutkimme opiskelijoiden käsityksiä ja ajatuksia moniammatilliseen opiskeluun liittyen. Kyselymme kohderyhmänä on ”Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ” -opintojakson osallistujat ja pääpainona tutkimuksestamme on ohjaustoiminnan artonomin työn tunnettavuus. Tavoitteenamme on kartoittaa moniammatillisen opiskelun kehittämisideoita, jotta hyvinvointialojen yhteistä opetusta voitaisiin edelleen kehittää.

Toteutamme kyselyn perjantaina 11.12.2009. Linkki kyselyyn tulee sähköpostitse samana päivänä ja teille on varattu aikaa sen täyttämiseen opintojakson tuntien aikana. Jos et pääse perjantaina tulemaan paikan päälle toivomme sinun täyttävän kyselyn perjantaihin 18.12. 2009 mennessä.

Vastaukset ovat tutkimuksemme onnistumisen kannalta tärkeitä, joten toivomme, että mahdollisimman moni täyttäisi kyselyn. Osallistuminen on kuitenkin täysin vapaaehtoista.

Kyselyyn vastataan anonyymisti ja vastaukset käsittelemme ehdottoman luottamuksellisesti.

Kiittäen ja kumartaen,

Ohjaustoiminnan artonomiopiskelijat
Annukka Lipponen ja Elina Kemmo

Lisätietoja:

annukka.lipponen@student.hamk.fi tai elina.kemmo@student.hamk.fi

KYSELY – OSA 1

"Toimintakykyä edistävä moniammatillinen työ" - Kysely opintojakson opiskelijoille

Tässä kyselyssä käyttämällämme käsitteellä "Kulttuuriset menetelmät" tarkoitamme niitä käsityön, luovan ilmaisun sekä toiminnallisia menetelmiä, joita käytetään yksittäisen asiakkaan tai ryhmän kuntoutumisessa, oppimisessa tai virkistymisessä.

KOULUTUSOHJELMASI *

- Sairaanhoidtaja
 Sosionomi
 Ohjaustoiminnan artemomi

OPINTOJESI ALOITUSVUOSI *

- 2005 2006 2007 2008 2009

IKÄSI *

- alle 20 20-25 26-30 yli 30

Oletko opintoihisi liittyvissä työharjoitteluissa, työssäsi tai muussa yhteydessä nähnyt käytettävän / itse käyttäneen kulttuurisia menetelmiä osana hoito- tai kuntoutustyötä? *

- Kyllä En

Jos vastasit kyllä, onko toiminta mielestäsi tukenut hoitoa / kuntoutusta? (Perustele vastauksesi) *

Onko opintojakson toteutustapa (PBL, luennot, tutustumiskäynnit) mielestäsi tukenut valmiuksiasi moniammatilliseen yhteistyöhön? (Perustele vastauksesi) *

- Kyllä Ei En osaa sanoa

Perustelut vastauksellesi *

Koetko saaneesi opintojaksolla riittävästi tietoa muiden ammattialojen osuudesta kuntoutukseen?

Sairaanhoidtaja

- Kyllä Ei En osaa sanoa

Sosionomi

- Kyllä Ei En osaa sanoa

Ohjaustoiminnan artemomi

- Kyllä Ei En osaa sanoa

KYSELY – OSA 2

Millä tavoin opintojakso on vahvistanut tai muuttanut käsityksiäsi muiden ammattialojen osuudesta kuntoutukseen? (Esim. sairaanhoitaja pohtii sosionomin ja ohjaustoiminnan arvenomin osuutta)

Tukiko opintojakso mielestäsi oman ammattialasi erityisosaamisen selkiintymistä? (Perustele vastauksesi) *

Kyllä Ei En osaa sanoa

Perustele vastauksesi *

Tähän voit kirjoittaa ajatuksiasi opintojakson kehittämiseksi *

SUURI KIITOS VASTAUKSESTASI!

Haluan lähettää vastaukset

OTE ANALYYSISTÄ

Miten opintojakso on vaikuttanut tutkittavien yhteistyövalmiuksiin muiden opintojaksolle osallistuneiden ammattialojen kanssa?

OHJAUSTOIMINNAN ARTENOMI		
Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
14.2. On löydetty yhteistä kieltä työskentelylle. Ammattisanasto on tullut tutummaksi.	Yhteisen kielen löytäminen	Yhteisen ammattikielen löytäminen
14.4 Yhteistyötä tekemällä voimme taata ihmiselle hyvän kuntoutumista tukevan työtiimin.	Lisääntynyt tietämys hoidon moniammatillisista mahdollisuuksista	Toisten alojen ammattitaidon hyödyntäminen yhteistyössä
14.4. --- ja näiden erilaisten osaajien osaamisesta muodostuu todella hyvä toimiva paketti.	Vahvistunut käsitys eri alojen yhteistyön hyödyistä	
7.3 Ehkä eniten hahmottui kuinka työparina sosionomi ja ohjaustoiminnan artenomi voivat tietyissä paikoissa toisiaan täydentää (erit. kuntoutuksen kentällä). Erilaista teoriaosaamista kummallakin ja erilaisia käytännöntaitoja.	Tiedon lisääntyminen muista aloista oman työn täydentäjänä Ammatillisten eroavaisuuksien hahmottuminen eri alojen välillä	
7.2. Mahdollisuus keskusteluun eri alojen opiskelijoiden kanssa on tuonut uusia näkökulmia, myöskin tiedonhaussa omien "ammattirajojen" ylittäminen on laajentanut asian tarkastelua. Ehkä juurikin se kunkin asian monipuolisuuden hahmottaminen on lisääntynyt.	Näkökulmien lisääntyminen (keskustelujen avulla) Näkökulmien laajeneminen ammattirajat ylittävän tiedonhaun kautta	Näkökulmia yli ammattirajojen